

До Министъра на правосъдието

Становище относно проекта за Закон за съдебната власт в частта по електронното правосъдие

Уважаема госпожо министър,

На 19.12.2024 г. Министерството на правосъдието (нататък: МП) е публикувало¹ на интернет портала за обществени консултации проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за съдебната власт (нататък: ЗИДЗСВ или проекта) и мотиви към него със срок за изразяване на становища 08.01.2025 г.

Освен изменения в общите устройствени въпроси, този закон провежда и очакваната реформа в областта на електронното правосъдие. Представители на Съюза на съдиите в България (нататък: ССБ) са взели участие в работната група за подготовка на изменения на действащия Закон за съдебната власт (нататък: ЗСВ) в тази част през 2022 г. (нататък: РГ). ССБ е изразил становище в обществените консултации², които обаче не са обсъдени от МП, доколкото не е внесен и самостоятелен законопроект. ССБ е изразил становище и по проекта за Закон за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс (нататък: ЗИДГПК), насочен към засилване електронизацията на заповедното производство и изравняване натовареността на съдилищата³. МП обаче не е имало възможност да ги обсъди, доколкото впоследствие законопроектът е внесен в Народното събрание не от Министерския съвет, а от народни представители, и е приет със съществени изменения в началото на 2023 г.⁴ На 25.03.2024 г. МП е публикувало на интернет портала за обществени консултации проект на нов ЗСВ⁵. По него ССБ предостави отделно становище в частта по електронното правосъдие, което обаче не беше обсъдено, доколкото МП прекрати работата по проекта.

В продължение на нашата ангажираност по въпросите на електронното правосъдие представяме настоящото становище, в което проследяваме развитието на работата в споменатата работна група и правим предложения за подобряване на някои разпоредби.

В настоящото становище коментарите са дадени по реда на членовете и параграфите на публикувания проект. Тъй като в определени аспекти, по наше виждане, промените не са достатъчни, сме обозначили необходимите допълнения след разпоредбата от проекта, касаещ най-близкия по-малък по номер член от ЗСВ или друг променян закон.

¹ <https://www.strategy.bg/publicconsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=8785>

² <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=7349>

³ <https://strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?@lang=bg-BG&Id=6944>

⁴ обн. ДВ, бр. 11 от 2023 г., в сила от 01.07.2024 г. Със ЗИДГПК, обн. ДВ бр. 67 от 2024 г. влизането в сила на предходния ЗИДГПК беше отложено до 01.07.2025 г.

⁵ <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?@lang=bg-BG&Id=8240> с първоначален срок 15.04.2024 г.

I. Относно мястото на устройствените и процесуалните правила

С проекта се предлага прехвърляне на материя от ГПК в ЗСВ. Подкрепяме този подход, като го намираме за законосъобразен и целесъобразен⁶.

II. Относно приложимостта на ССЕВ

С проекта относно измененията в ЗСВ и ГПК се възприема, че участниците в производствата могат да подават изявления до съда само през Единния портал за електронно правосъдие (ЕПЕП), а не и през Системата за сигурно електронно връчване (ССЕВ) на Министерството на електронното управление (МЕУ) или по имейл. По отношение на връчването от съда към участниците се предвижда, че то може да става през ССЕВ само като втори по ред способ, а през имейл – като трети по ред. Намираме това разрешение за балансирано предвид ограничената функционалност на ССЕВ по отношение на съдебната власт.⁷

⁶ Във връзка с изказвани по-рано съображения в РГ поддържахме, че постулат, че „в устройствен акт не може да има процесуални правила“ или обратно, не съществува. Законодателят е властен да определи в кой акт да въведе определена разпоредба и за него не съществува нито конституционна, нито законова забрана да включва процесуални правила в устройствени закони и обратно, както и да създава нормативни актове със смесена природа. Напротив, чл. 30, ал. 2 от *Указ № 883 от 24.04.1974 г. за прилагане на Закона за нормативните актове* предпоставя, че в един и същ акт ще има едновременно общи, устройствени, материалноправни, процесуалноправни и наказателни особени разпоредби. Делението на разпоредбите на устройствени и процесуални е в значителна степен доктринерно и условно: често при уредба на орган се рекламентират и негови правомощия. Още по-условно е разграничението на законите на процесуални и устройствени. Така напр. в ГПК се уреждат основни правила относно състава на правораздавателните органи, а в ЗСВ – административнопроцесуални правила относно функционирането на ВСС, подаването на сигнали до ИВСС, както и процедурата за разпределение на делата. КТ съдържа материални разпоредби, но и такива относно подсъдността и сроковете по трудови дела.

При разпределение на разпоредбите по нормативни актове следва да се изхожда от целта на нормативната техника, а именно разпоредбите да бъдат удобни за откриване, узнаване и прилагане от своите адресати – граждани и държавни органи. Правото обслужва гражданите, а не доктрината. Важно е нормите да бъдат систематично и понятно подредени, а характерът им следва от тяхното действително съдържание, независимо от местоположението им и дори от обявеното от съставителите на закона.

В случая считаме за практически напроходящата област на е-форми на правосъдие да бъде дадена уредба „пред скоби“ в общия ЗСВ. Това би довело до еднообразно тълкуване, прилагане и по-лесни адаптации, които цели не биха могли да бъдат постигнати, ако уредбата е дублирана или различно разписана във всеки от трите процесуални кодекса. В ГПК и НПК е наложително да бъдат уредени само такива специфични хипотези, които ще изключват общите правила по принципа „специалният закон дерогира общия“. В допълнение, без да е догматично необходимо, намираме за удачно с оглед полесната ориентация на адресатите на актовете в настоящия преходен период на е-правосъдието в тези два кодекса да присъстват разпоредби – „отправки“ към ЗСВ, така че да се изключат съществуващите в практиката нагласи за неприлагането му, макар с неверните мотиви, че кодексите го изключват.

Този подход не е чужд и сега, макар и непоследователно прокаран. По естеството си досегашните разпоредби на чл. 360а, 360ж и 360з ЗСВ имат (и) процесуален характер, доколкото уреждат формата на актовете, реквизитите на изявленията, воденето на делата. Независимо че ЗСВ е закон, в който преобладават устройствени норми, този подход не е нито неправилен, нито правнотехнически необоснован. Действително чл. 102б, 102в, 102г, 102д и 102ж ГПК следва да се изместят от ГПК към ЗСВ, но не защото са чисто устройствени. Въобще аргумент относно удачността и местонахождението на дадена разпоредба следва да се черпи само от тяхната целесъобразност, но не и от доктринерния ѝ характер.

⁷ а) ССЕВ има правни и технически **недостатъци** от гледна точка на е-правосъдието:

Неприемливо според нас е, при наличие на еднакво удобни за гражданите варианти, да се дава превес на този, който по същество блокира електронизацията на съдопроизводството и създава допълнителни разходи. Идеята на връчването и подаването чрез ЕПЕП е във взаимната обвързаност и автоматизация с ЕИСС. Напр. по разпореждане на съда ЕИСС генерира призовка, която без човешко действие по прехвърляне между системите се изпраща на известния на съда адрес в ЕПЕП, при връчване в ЕПЕП информацията за това също директно се предава в ЕИСС. ЕИСС и ЕПЕП също така следва да обменят данни относно заявените от адвокатите отпуски (относно правилата за връчването), относно ангажираността на адвокатите и съдебния състав (при определяне на датата на заседанието), относно изтичането на сроковете (които следва да се изчисляват в ЕИСС и да се подават и до двете страни) и пр. Нищо подобно не се случва понастоящем при призоваване през ССЕВ. Призовките се генерират като файлове, които човешка ръка трябва поотделно да прехвърли в ССЕВ, ако намери идентификатор на лицето там; човешка намеса е необходима за проследяването на връчването (и евентуалното приемане на връчване по друг способ); разписката за връчване от ССЕВ се разпечатва отново от жива сила, а в крайна сметка в ЕИСС не съществува достоверна и актуална информация извършено ли е връчването, кога и как. Така електронизацията вместо до удобство и спестяване на разходи води до нужда от допълнителни човешки ресурси, като показателно в тази насока е положението в СРС, в който се оказва недостатъчно ангажирането с „обслужването“ на ССЕВ

III. Изменения и допълнения в ЗСВ

§ 2 относно чл. 9 ЗСВ

а) С оглед съществуващи съмнения в практиката на съдилищата и обществените очаквания намираме за удачно да се уреди, че принципът на електронен случаен подбор се прилага поотделно за всички членове на съдебния състав. Изключение може да се допусне само тогава, когато случайният избор автоматично обхваща всички членове на състава, тъй като в съответния орган на съдебния власт функционират предварително и трайно

на лимитиран брой служители посредством система от подпапки, а се наложи да бъдат възложени такива допълнителни задачи на целия деловоден и секретарски състав.

В научните среди са изказвани притеснения относно конституционността на използването на ССЕВ предвид опасността съдържанието на документите и данните за връчването да са подвластни на изпълнителната власт, която е страна в процеса (<https://news.lex.bg/guestpost/врчване-на-призовки-и-съобщения-по-ел/>). Това поставя въпроси както за разделението на властите, така и за равенството в процеса. Съмненията, че заинтересованите органи може да манипулират информация, не могат да бъдат ефективно опровергани пред едно трето лице.

Отделни субекти предпочитат да не използват ССЕВ, тъй като може да се стигне до смесване на призоваването от съд и администрация (или страната да не желае да използва ССЕВ с администрацията, а ако се регистрира заради съда, ще бъде принудена) и не е възможно вътрешно разпределение (филтриране) на постъпващата документация, която при дадени субекти може да е в голям обем.

ССЕВ не отговаря на изискванията за КЕПП по Регламент (ЕС) № 910/2014, най-малкото защото МЕУ не е лицензиран доставчик на удостоверителни услуги, макар с измененията в ЗЕУ от 2023 г. да се предвиди, че системата може да ползва външен квалифициран времеви печат.

Липсва на сигурност кой е точно е ползвателят на ССЕВ. Това е така, защото системата използва за идентификация не само КЕП (който поначало не е и средство за идентификация), но и ПИК на НАП и НОИ, които са обикновени пароли, не разчитат на физическото държане на средството от лицето, могат да бъдат узнати от друго лице и освен това не могат да бъдат променени по желание на лицето. Това носи рискове както при подаването на документи с правни последици, така и при фингираното връчване към не докрай идентифицирано по този начин лице. Следователно не може да се приеме, че ССЕВ е съществено по-сигурна дори от обикновена електронна поща.

Връчването както през ССЕВ, така и през ЕПЕП като държавни системи противоречи на законовия замисъл за портала за електронно правосъдие именно като „единен“, като обща точка за комуникация със съдебната система.

б) Поради тези си недъзи ССЕВ в принципен план може да се ползва само ограничено:

Допустимо е, на първо място, използването на ССЕВ в преходния период до изграждане на напълно работоспособна функционалност за подаване през ЕПЕП. Такава употреба обаче следва да бъде само преходна.

Допустимо е, на второ място, ССЕВ да препраща към ЕПЕП, както и ССЕВ и ЕПЕП да се уведомяват взаимно при постъпили съобщения. За това обаче не е необходима изрична разпоредба в закон.

Допустимо е, на трето място, интегриране на услугата по връчване през ССЕВ в ЕПЕП, доколкото това ще доведе до полесна и икономична поддръжка. Нещо повече, желателно е като модул в ЕПЕП да бъдат интегриран и вече съществуващият софтуер на МЕУ за подаване на формуляри със структурирани данни (eforms.egov.bg). Това важи и за ЕИСС, в чието задание е заложено да се използват готови безплатни решения. В тези случаи, за преодоляване на описаните по-горе конституционни притеснения ще послужат възложените с проекта гаранции в подзаконовата уредба (одити и контрол) при използване на външни софтуерни модули. За ползването на кода или на модула, което е бъдещо и несигурно събитие, обаче не е необходима изрична разпоредба в закон, защото от външна страна страните ще достъпват ЕПЕП.

Подходящо, на трето място, ССЕВ да бъде предвидена като допълнително средство за връчване на гражданите, само когато страната не разполага или не е длъжна да разполага с по-сигурна, приоритетна алтернатива (ЕПЕП, КЕПП), което и беше предвидено с непълноценните изменения в чл. 38 ГПК, обнародвани в ДВ. 80/2023 г. Действително, щом е целесъобразно в определени ситуации да се допуска връчване чрез обикновена електронна поща (при която няма изисквания към оператора и удостоверяването на връчването), то не би могло аргументирано да се откаже връчване чрез технологично по-развитата държавна ССЕВ. Добавянето на ССЕВ отговаря на целите за по-широк и удобен обхват на електронната комуникация със страните. Както и при обикновената електронна поща, рисковете за сигурността (с оглед оператора) стават допустими, щом страната сама е решила да ги поеме. Недостатъците за интеграцията могат да бъдат търпени поради ограничения обем на случаите.

Липсата на сигурна идентификация и на интеграция с ЕИСС обаче изключва ССЕВ да може да бъде използвана трайно и основно за подаване на изявления към органа на съдебна власт. Активната страна в процеса, която желае да комуникира електронно със съда, винаги може да се регистрира в ЕПЕП. Следва да се има предвид, че ССЕВ се поддържа от изпълнителната власт, за която наредбите по чл. 360е от действащия ЗСВ не са задължителни, и следователно евентуална уредба, че подаване може да се извършва през ССЕВ при спазване на ЗСВ и подзаконовата уредба, е неизпълнимо и вътрешно противоречиво.

По сходни причини ССЕВ самостоятелно не може да бъде ползвана за обявяване на отсъствие по чл. 43б ГПК. Нуждата от дублирано програмиране и в ССЕВ на формуляри за заявяване на отсъствие, интеграция с ЕПЕП и ЕИСС, е достатъчно показателен негатив.

установени колегиални състави. Затова предлагаме създаване на нова алинея 3, която при съобразяване на окрупняването в следващия раздел може да бъде изменение на действащата ал. 3 така:

(3) Когато съдебните състави са колегиални, се извършва отделен подбор по ал. 1 за докладчика и за останалите членове на състава. Когато общото събрание на съда е определило постоянни съдебни състави, подбор се извършва само за докладчика, а останалите членове са тези, с които той заседава в постоянен състав.

б) Понастоящем заповедното производство (формално) е електронизирано. С влизането в сила на 01.07.2021 г. на измененията в ЗСВ⁸ страните могат да подават заявления по електронен път. Електронният формуляр за подаване на заявления по чл. 410 ГПК, разработен и внедрен в ЕПЕП в изпълнение на проект „Доразвитие и централизиране на порталите в СП за достъп на граждани до информация, е-услуги и е-правосъдие”, е одобрен с решение на Пленума на ВСС по протокол № 17/09.07.2020 г. Той допуска масово подаване на заявления. С влизане в сила на същите изменения в ЗСВ съдебните актове се издават в електронна форма посредством Единната информационна система на съдилищата (нататък: ЕИСС), която има заложена функция за генериране на проекти на заповеди и други актове.

Затова ключовата задача на промяната в електронизацията на заповедното производство, въведена със споменатия ЗИДГПК всъщност е създаването на единен заповеден пул (виртуално съдилище), включващо всички районни съдии, на които е възложено разглеждането на заповедни дела между тях, с цел изравняване на натовареността. Според измененията съдът, който ще разглежда заявлението за издаване на заповед за изпълнение, е откъснат от привръзката за местна подсъдност (адрес на заявителя, на ответника по заповедта, на местоизпълнението) и е предварително неизвестен. Това създава неудобства за страните и администрацията, а за преодоляването им се въвеждат компенсаторни мерки (подаване на възражение във всеки съд, електронен ИЛ и пр.), които като цяло са добре развити.

По отношение на ключовия за заповедното производство въпрос във връзка с разпределението на електроните заповедни производства ЗСВ беше изменен със споменатия ЗИДГПК⁹.

Поддържахме становището си, че така въведената уредба е правотехнически неиздържана и създава риск от произвол и нарушаване правата на човека. Принципът на правовата държава и на съдийската независимост (чл. 117 КРБ) изисква разпределението на

⁸ Реално действието на ЗИДЗСВ, обн., ДВ, бр. 62 от 2016 г., в сила от 09.08.2016 г., бе отложено с тригодишния срок по § 216, който впоследствие бе удължен до 30.06.2021 г.

⁹ Действащият чл. 9 ЗСВ гласи така:

„(3) (Нова - ДВ, бр. 11 от 2023 г., в сила от 01.07.2025 г.) Заявленията за издаване на заповед за изпълнение, с изключение на заявленията по чл. 417, ал. 1, т. 3, 6 и 10 от Гражданския процесуален кодекс, се разпределят централизирано на принципа на случайния подбор между всички районни съдии в страната, които са определени да разглеждат такива дела съгласно действащите в отделните съдилища правила за разпределение. Делата, образувани по заявления по чл. 417, ал. 1, т. 3, 6 и 10 от Гражданския процесуален кодекс, се разпределят централизирано на принципа на случайния подбор между съдиите съобразно правилата за местната подсъдност по чл. 411, ал. 1, изречение първо от Гражданския процесуален кодекс.

(4) (Нова - ДВ, бр. 11 от 2023 г., в сила от 01.07.2025 г.) На всеки 6 месеца съдийската колегия на Висшия съдебен съвет определя степента на натовареност на съдиите от отделните районни съдилища с дела по ал. 3, изречение първо въз основа на данните за общата им натовареност, като прилага правилата по чл. 30, ал. 5, т. 20.“

В чл. 30, ал. 5 от действащия ЗСВ е добавена следната точка за компетентностите на колегиите на досегашния ВСС:
„20. (нова - ДВ, бр. 11 от 2023 г., в сила от 01.07.2025 г.) съдийската колегия приема правила за разпределение на делата между съдиите, които разглеждат дела, разпределени по реда на чл. 9, ал. 3, с цел изравняване на общата им натовареност;“

делата по съдии да става по установен от закона ред. Правото на гражданите на законен съдия е залегнало и в чл. 6 ЕКЗПЧОС. Отклоняването от тези законови изисквания ще доведе до незаконен съдебен състав, съответно до нищожност на съдебните актове и отговорност на държавата за вреди.

В технически план, на първо място, е неудачно в чл. 9, ал. 3, изр. 1 ЗСВ заявленията да се посочват чрез изключване, вместо чрез пряко препращане към съответните номера.

На второ място, изр. 2 на ал. 3 е излишно. Тъй като изр. 1 създава уредено изключение от принципа за разпределение съобразно местната подсъдност за точно определена категория дела, то не е необходимо да се експлицира, че делата извън това изключение се разпределят съобразно общите правила, вкл. при спазване на правилата за местната подсъдност в ГПК, която не става по-задължителна от това, че е цитирана в ЗСВ. Последното създава и риск от тълкуване по аргумент за обратното, че във всички останали случаи (напр. по искиви дела) правилата за местна подсъдност не се прилагат. Що се отнася до съдържателно изглеждащото изискване разпределянето да е „централизирано“, то е неясно. Едното възможно тълкуване е, че се извършва посредством централизирана система. Тогава това уточнение е излишно, защото според чл. 369б, ал. 6 ЗСВ системата за случайно разпределение на делата е единна за цялата страна, т.е. централизирана. По тази причина и в останалите алинеи на чл. 9 не се посочва изрично, че разпределянето е централизирано. Другото възможно тълкуване е, че в случаите по чл. 417, ал. 1, т. 3, 6 и 10 делата се разпределят от орган, различен от председателя на местно компетентния съд, който ги е образувал. Ако това е идеята, тя трябва да бъде ясно изразена и да бъде посочен конкретният субект, разполагащ с властта да определи компетентния съдия.

На трето място, в случаите по ал. 3, изр. 1 разпределянето се извършва между съдилища в цялата страна, което вече (а не самата централизираност на системата) налага определянето на компетентния съдия да се извършва от централно определен служител или автоматично от системата. Извън това в съдържателен план разпоредбата предвижда, че компетентните съдии се определят от „действащите в отделните съдилища правила за разпределение“ – т.е. при определяне на съдиите, между които се избира, ще се прилагат решенията на общите събрания на районните съдилища по чл. 79, ал. 2, т. 4 и 9 ЗСВ. Според чл. 30, ал. 5, т. 20 съдийската колегия приема и собствени общи правила за разпределение на делата между съдиите в тези случаи. В тази връзка е интересно, че чл. 9, ал. 3 не препраща към правилата по чл. 30, ал. 5, т. 20; чл. 9, ал. 4 урежда само, че правилата по чл. 30, ал. 5, т. 20 са основа единствено за определяне на степента на натовареност на съдиите. Следователно разпределянето на делата се извършва съобразно 114 вътрешни нормативни акта (113 решения на общи събрания и 1 решение на ВСС), без да е ясно съотношението на тези актове при противоречие, доколкото общите събрания не са подчинени на ВСС. Това води до липса на гаранции за прозрачно за гражданите и законосъобразно определяне на компетентните органи.

В същностен план уреждането на разпределянето чрез подзаконов акт, за който законодателят предвижда единствено като цел изравняване на общата натовареност на съдиите, разглеждащи дела по чл. 9, ал. 3 ЗСВ, е, от една страна, недостатъчно амбициозно. Влагането на значителен бюджетен ресурс за изграждането на нова система и въвеждането на принцип за разпределение на делата с цел изравняване на натовареността само на онези районни съдии, които разглеждат някои видове заповедни дела, изглежда нецелесъобразно. Желателно е посредством разпределянето на заповедни дела да може да се намали, респ. повиши цялостната натовареност на районните съдилища, като се стимулира и вътрешното

пренастройване на разпределението по материя в съдилищата, които са с ниска натовареност. В противен случай би могло да се стигне до една сравнително висока равномерна натовареност на съдиите, които разглеждат заповедни дела в цялата страна, и твърде ниска натовареност на съдиите, които разглеждат други видове дела (наказателни, брачни, иски), като по този начин се постигне неравнопоставеност дори в рамките на един и същи съд. От друга страна, не по-малко проблематично е, че така рамкираната законова делегация е недостатъчно конкретизирана. Всеки съд може да приеме такива собствени правила за разпределение, че да ограничи броя на съдиите, които разглеждат заповедни производства, и така да препятства получаването на допълнителен брой дела в този съд. Не е ясно и по какъв начин ще бъде постигната целта за изравняване на натовареността, съответно в каква степен ВСС може да се отклони от въведения в чл. 9 случаен подбор. Това е от естество да подрие принципа за законоустановеност на определянето на съдебния състав и да създаде рискове или впечатление за „наказване“ на неудобни съдилища. Считаме, че конкуриращият случайното разпределение принципен начин за изравняване на натовареността следва да бъде уреден в закона, което ще позволи и последващ съдебен контрол на правилата както общо, така и при проверка на собствената компетентност от всеки съдебен състав.

Не е ясно и доколко специалната норма (чл. 9, ал. 3) изключва принципните изисквания разпределението да се прави съобразно поредността на постъпването им (което препятства избиране на „подходящ“ съдия) и за спазване на изискванията на чл. 360б. Ако изключването не е целено, те трябва да бъдат възпроизведени и в специалната норма, която цялостно регламентира специалния фактически състав. Ако е целено – трябва да се изясни защо.

Идентифицираните проблеми считаме, че могат да се отстранят с предлагането на редакция, която да отговаря на изискването за законност на съдебния състав, а от друга страна, да допуска множеството, различни оперативни ситуации да бъдат детайлизирани с акт на ВСС. ВСС следва да разработи правила за разпределение по критерии, заложи в закона, т. е. действайки в условията на (ограничена) оперативна самостоятелност. Предложеният алгоритъм трябва постигне изравняване на натовареността на съдилищата, чрез възлагане на повече *заповедни* дела в тези, в които *останалите* видове дела са по-малко. От значение е също броят дела за даден съд да отговаря на общия му числен състав, така че едно вътрешно разпределение по материята на съдиите нарочно или поради обективни промени, да не може да доведе до изкривяване разпределението и непостигане на изравняване на натовареността между съдилищата. След отчитане на тази тежест вече самото индивидуално зачисляване на дела сред съдиите може да се извършва само на тези, разглеждащи съответната материя. Вътрешните правила на съдилищата са относими не към разпределението на заповедните дела между съдиите, а към определянето на списъка от съдии, които участват в това разпределение и този въпрос не може да се преурежда от ВСС.

Във връзка с изложеното предлагаме чл. 9, ал. 3 и 4 ЗСВ(при съобразяване на предложеното в предходния раздел) да станат обща ал. 4 със следния текст:

(4) Делата по чл. 410 и чл. 417, ал. 1, т. 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9 от Гражданския процесуален кодекс се разпределят съобразно приети от Висшия съдебен съвет правила при спазване на следните принципи:

1. в разпределението участват всички районни съдии в страната, за които по реда на чл. 79, ал. 2, т. 4 е определено да разглеждат такива дела; в случай че общото събрание не е определило такива съдии, участват всички съдии от съответния съд;

2. с цел постигане на равномерна натовареност на всички районни съдии в страната, на всеки съдия по т. 1 се разпределя брой дела от изброените видове, пропорционален на общия брой съдии в съответния съд и обратнопропорционален на постъпването на останалите видове дела в този съд;

3. разпределението се извършва централизирано и електронно на принципа на случайния подбор съобразно поредността на постъпването на делата при спазване изискванията на чл. 360б;

4. Висшият съдебен съвет актуализира степента на натовареност въз основа на данните за общата натовареност не по рядко от веднъж на шест месеца.

в) Разпределението на делата е материя с висок обществен интерес, като детайлизацията на принципите трябва да е известна за всяка страна с оглед гарантиране на правото му до достъп до законно определен съдия. Затова приветстваме предложението тя да бъде регламентирана с нормативен акт. Ако това се възприеме, същият нормативен акт трябва да съдържа и правилата относно разпределението на заповедните дела – чл. 9, ал. 3 ЗСВ, съотв. ал. 4 при добавянето на предложената от нас алинея относно колегиалните състави. Същият нормативен акт следва да регламентира и криптографските средства, които сега се уреждат в чл. 360б, ал. 6 ЗСВ. Мислима е следната редакция на алинеята, която при възприемане на предложението ни относно колегиалните състави ще е пета по ред:

(5) Висшият съдебен съвет, съгласувано с министъра на правосъдието и министъра на електронното управление издават наредба, с която уреждат реда за разпределение на делата и преписките, включително в случаите по ал. 4, криптографските средства по чл. 360б, ал. 6 и допустимите ограничения на случайното разпределение.

§ 4 относно чл. 30 ЗСВ

а) Повтаряме подкрепата си относно преразпределението на компетентността на колегиите и пленума на ВСС в ал. 2, т. 18 и ал. 5, т. 24

б) След като предметният обхват и принципите, които се осигуряват с правилата е определен в предложената от нас редакция на чл. 9, ал. 4, то в изброяването на правомощията на ВСС ще следва да отпадне посочването само на един от елементите от тях. Затова предлагаме чл. 30, ал. 5, т. 20 да придобие следната редакция:

20. съдийската колегия приема правила за разпределение на делата по чл. 9, ал. 4; ;

При възприемане на предложението ни по предлаганата от МП нова алинея 5 на чл. 9, според която разпределението се урежда не с правила, а с наредба, чл. 30, ал. 5, т. 20 следва да бъде отменена.

§ 14 относно чл. 64

Подкрепяме пренасянето на уредбата в глава „Електронно правосъдие“¹⁰.

¹⁰ Както посочихме в предно становище, при приемането на ЗСВ през 2007 г. на публикуването на съдебните актове на страниците на съдилищата е отредена съвсем кратка разпоредба в общите правила – чл. 64. Първоначалната версия предвижда единствено, че на интернет страницата на съдилищата се публикуват обезличени актове на всеки три месеца. Тази краткост, както и липсата на специална глава към този момент са оправдавали разпоредбата да е в общите правила. С

Допълнителен § относно чл. 131

Удачно е вместо отживелите бюлетини да се предвиди законово задължение за публикуване на тълкувателните решения и постановления в електронна форма в „Държавен вестник“, доколкото, независимо от теоретичните спорове относно естеството им, те са задължителни за гражданите, администрациите и съдилищата. Аналогично задължение вече е предвидено и за тълкувателните решения на КС, и за решенията на ВАС, които отменят нормативни актове.¹¹

Предлагаме да бъде възпроизведена и разпоредбата на чл. 168, ал. 2 от проекта на ЗСВ от 2024 г., с която се предвижда публикуване на по-подробна информация за тълкувателните дела на сайтовете на съдилищата.

Затова по-долу предлагаме изменение в Закона за Държавен вестник, а тук – следната редакция на чл. 131:

Чл. 131. (1) Тълкувателните решения и тълкувателните постановления се публикуват в „Държавен вестник“.

(2) Върховният касационен съд, съответно Върховният административен съд публикуват интернет страниците си исканията за постановяване на тълкувателни решения или постановления, разпорежданията за образуване на тълкувателни дела, постъпилите становища и тълкувателните решения или постановления.

Допълнителен § относно чл. 386а

Република България закъснява с въвеждането на разпоредбите на Регламент (ЕС) 2020/1783 и Регламент (ЕС) 2020/1784, електронизиращи съдебната помощ по граждански и търговски дела.

Според регламентите обменът на искания между органите следва да се извършва чрез децентрализирана информационна система, като централен орган на всяка държава следва да инсталира съответен софтуер (може да използва представен от Еврокомисията). Следователно българското право следва да определи централна точка за достъп. Доколкото МП е централен орган по регламентите и въобще по международната правна помощ, намираме, че е удачно това да стори то. Затова предлагаме създаването на нов член в законопроекта със следния текст:

Чл. 386а. Министерството на правосъдието поддържа точки за достъп до децентрализираната информационна система по Регламент (ЕС) 2020/1783 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2020 година относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела и Регламент (ЕС) 2020/1784 на Европейския парламент и на Съвета от 25

промените от 2016 г. е създадена нова глава относно електронното правосъдие, включваща и самостоятелен раздел III „Регистър на актовете на съдилищата“, като е пропуснато разпоредбата на чл. 64 да бъде интегрирана. В новия раздел освен самия пълен, вътрешен регистър, до който имат достъп само участниците с правен интерес, се предвижда и публичен достъп до обезличени актове – чл. 360с, ал. 2. Съгласно чл. 360в, ал. 2 достъпът до регистрите се осъществява чрез ЕПЕП. Така се оказва, че публикуване на обезличени актове се налага както на страниците на съдилищата (които от своя страна са част от ЕПЕП според чл. 360г), така и централизирано в ЕПЕП. Впоследствие новият раздел е бил „забравен“ и законодателят е доразвил правилата за публикуване в чл. 64 ЗСВ. Това раздвоение на уредбата означава двойни бюджетни усилия за органите и потенциално объркване за гражданите.

¹¹ В подобен смисъл вж. и Павлова, М. Гражданско право – обща част, Сиела, 2023 г., стр. 83.

§ 83 относно чл. 360а

Подкрепяме запазването на принципното положение на електронното правосъдие за задължително осъществяване на процесуални действия от органите на съдебната власт в електронна форма, както и законовото прецизиране на изключенията от това: когато издаването на актове в електронна форма е фактически¹² или законово невъзможно, те се издават на хартиен носител; по отношение на другите процесуални действия – само възможност за органите на съдебната власт. Оценяваме като правилно изнасянето на изискванията относно подписването на процесуалните действия в отделна алинея, с цел избягване на съмнението, че се урежда само начинът, но не и задължението за извършване на действията в тази форма. Удачно е и правилото относно идентификаторите, което ще позволи гражданите да разполагат с оригиналите на електронните документи, за разлика от сегашното положение¹³.

§ 84 относно чл. 360б

а) Принципно подкрепяме формулировката на ал. 1, предвиждаща утвърждаване само на специфичните за съдебната власт системи, за разлика от всеобхватното досегашно правило относно всякакъв софтуер.

¹² Както сме посочили и в предишно становище, прогласяването в самата ал. 4, че се касае за „изключение“ е в полза на яснотата на текста. То следва да се налага по обективни причини: по спешни производства съдът не може да откаже да постанови актове, дори при липса на ток или достъп до интернет; при производства на пункт също може да се наложи фиксиране на констатации и изявления, дори да няма компютърна обезпеченост и пр. Бидейки изключение, то не може да се прилага освен при стриктно наличие на предвидените предпоставки. Използването на думата „изключение“ във въвеждащата част (преди изброяването) на алинеята подсказва, че те подлежат на стриктно тълкуване, и така отпада необходимостта да се урежда изрично, че кратковременните (спрямо срока за постановяване на акта) пречки не са основание за нарушаване на електронната форма. Правилно е в тази алинея да не се използва модалният глагол „могат“, тъй като при наличие на предпоставките органите нямат право на избор – напр. когато хартиената форма е предвидена в закона, те са длъжни да я спазват.

По отношение на точката относно техническите пречки, на първо място, считаме, че тя е необходима, защото макар в някои хипотези специалният закон изрично да предвижда хартиената форма, не всички случаи могат да бъдат предварително и изчерпателно разписани – напр. при действия по разследването с участие на поемни лица или други особености, както и при бъдещо развитие на законодателството. На второ място, използваният израз „други особености“ прави несъмнено, че винаги се касае за извънредни пречки, а изброяването преди това е само опримеряващо (такава техника вж. напр. чл. 93 т. 9 НК и мн. др.). Всъщност, ясно е, че всички производства имат и участници, и място, но споменаването им в частта с примерите трябва да се разбира именно в контекста на свързани с тях технически пречки – напр. липсата на КЕП у участниците, липсата на интернет на мястото, несъвместимостта на техниката с дадени участници (напр. в производства с деца в риск и лица с увреждания не е желателно тя да е видима). На трето място, не намираме за нужно чл. 360а, представляващ общ закон за формата (носителя), да урежда като реkvизит на съдържанието описание на особените обстоятелства, тъй като такова описание вече се налага от процесуалните закони, както и от общото конституционно задължение за мотивиране.

¹³ Както сме посочили и в предишно становище, причините за въвеждане на уникален служебен идентификатор са коментирани в РГ по ЗСВ – част Електронно правосъдие. Ако актовете се подписват с КЕП, съдържащ ЕГН на магистрата, възникват оплаквания относно опазване на личните му данни. Поради тях и в момента не е реализирана възможност за достъп на страните през ЕПЕП или другояче до е-подписаните съдебни актове, а само до неудоверени преписи. Последното никак не отговаря на смисъла на е-управлението. От друга страна, eIDAS не предвижда задължение за включване в КЕП на идентификатор, а според правната теория е възможен дори и анонимен КЕП. За страните по делата и техните материални правоприменници обаче е необходимо да могат да преценят дали актът изхожда от овластено лице, и от кое конкретно. Това може да се осъществи чрез използване на КЕПечат и/или чрез нарочни идентификатори за целите на КЕП на съдебната власт, за каквито се твърди, че се ползват в УИС на ПРБ. Що се отнася до правното основание за този нов идентификатор, това е именно сега създаваната законова норма. Даденото в закона определение „служебен“ прави ясно, че този идентификатор е само за целите на органите на съдебната власт (ако това се има предвид под „секторен“ в отпращан от МЕУ въпрос). Лицата, които имат право да го притежават, са изрично изброени – магистрати и служители. С чл. 360е по проекта е предложено използването на електронен подпис от органите на съдебната власт да се уреди в наредба от ВСС, който да поддържа и публичен регистър на валидните и обезсилените идентификатори.

Поддържаме становището си, че би било неприемливо от конституционна гледна точка да се урежда изрично подчинение на съдилища или на отделни съдии спрямо решение на административен орган. (Ако системата е нефункционална временно или в определена насока, а такива примери в одобрената ЕИСС има, съдът не трябва да бъде принуден да откаже да се произнесе или да се произнесе неправилно, когато може да използва примерно друга програма за електронно подписване на актове.)

б) Подкрепяме и обединяването на ал. 2 и 4.

б) С оглед удобство за гражданите и администрацията и икономия на ресурси, всички съдилища трябва да използват една и съща информационна система, съответно всички прокуратури и разследващи органи да използват единна система. Такъв е бил замисълът на стратегията за развитие на съдебната система в част цифровизация¹⁴. Считаме, че това правило трябва да се изведе принципно в основния текст на закона, тъй като съществуват противоречия в практиката.

Реален проблем е Единната деловодна информационна система на административните съдилища (нататък: ЕДИС), в чието усъвършенстване непрекъснато се разходват необосновано обществени ресурси (модули за връчване, интегриране с ЕПЕП, и с ЕИСС по дела на РС, функционално подсъдни на АдмС като касационна инстанция, при произнасяния по спорове за подсъдност от смесени състави на ВКС и ВАС). Тя обаче е по-изостанала от ЕИСС, не дава възможност за електронно правосъдие (напр. няма функции за подписване), а развоят ѝ налага нови и нови разходи за нещо, което вече съществува в ЕИСС.. Доброто управление и опазването на финансовите интереси на България и ЕС налага дейността на административните съдилища да премине също към ЕИСС в близко бъдеще. Предвиденото в ЗИД запазване или свързване на ЕДИС намираме за неприемливо (вж. по-долу).

Следва да бъде въведен принцип за електронност на регистрите на съдебната власт.

Затова предлагаме добавянето на нови ал. 4 и 5 на чл. 360б:

(4) Всички съдилища използват единна централизирана информационна система за съдилищата, а всички органи на прокуратурата и досъдебното производство – единна централизирана информационна система за прокуратурата.

(5) Органите на съдебната власт водят регистри единствено в електронна форма. Те могат да използват системата по чл. 52а от Закона за електронното управление безплатно.

г) Противопоставяме се на връщането на старата редакция на ал. 6. Изказаните в мотивите терминологични притеснения, ако биха били основателни, могат да се преодолеят със замяната на думата система със „модул“ или „услуга“. Притесненията относно използването на вече финансирани модули, ако биха били основателни, могат да се преодолеят чрез отлагане на влизането в сила на разпоредбата в тази част.

Ако се възприеме предложението ни по новата ал. 5 на чл. 9, според което в наредба на ВСС, МП и МЕУ се урежда разпределението на делата, включително и криптографските

¹⁴ В § 216, ал. 1 т. 6 от Закона за изменение и допълнение на Закона за съдебната власт (обн. ДВ, бр. 62 от 2016 г., изм.) се урежда, че (тогава) „пленумът на Висшия съдебен съвет, след съгласуване с министъра на правосъдието, разработва единна централизирана информационна система за съдилищата“. Според ал. 2 „единната централизирана информационна система за прокуратурата се привежда в съответствие с този закон до 30 юни 2021 г. След изтичането на този срок органите на досъдебното производство са длъжни да използват тази система за извършването на процесуални действия в електронна форма и за извършване на удостоверителни изявления.“

Тази идея следва и от чл. 360н, ал. 2 ЗСВ, според който регистърът на съдилищата е част от ЕИСС.

способи за доказване на случайното разпределение, то чл. 360б, ал. 6 ЗСВ следва да има такава редакция:

(6) Органите на съдебната власт използват единна система за случайно разпределение по чл. 9 и чл. 113, ал. 6. Случайността на разпределението трябва да може да бъде публично доказана с криптографски средства.

д) Проблемите в електронното правосъдие се дължат преди всичко на провала (умишлен или не) на Висшия съдебен съвет да осъществи качествено проектиране, задание, възлагане и основно контрол при изпълнението на обществените поръчки по изработване на ЕИСС и ЕПЕП. Това доведе до трусове в съдебната система (продължително неизползване на ЕИСС от върховните съдилища, протести на съдии и служители), невъзможност гражданите да получават съвременно и удобно е-правосъдие, както и разпиляване на фискален ресурс. Следва да се отчита, че обществените и техническите изисквания към електронните системи еволюират, а наред с това, с времето се разширяват и рисковете за сигурността на стари системи.

Затова считаме, че проверките, предвидени със измененията на ЗСВ, обнародвани в ДВ бр. 48 от 2023 г., следва да бъдат разширени както по отношение на изискванията, чието спазване се проверява, така и по отношение на системите, които се проверяват, а също и чрез създаване на възможност за резервна намеса при неизпълнение.

Доколкото последиците от липсата на капацитет или желание у ВСС засягат широк кръг от граждани, следва да се даде възможност на изпълнителната власт, при необходимост, да анализира съществуващите дефекти. Тези предложения не засягат конституционната независимост на съдебната власт. На първо място, ВСС не е съдебен, а административен орган и с предложението не се засягат правомощията му по кариерно развитие на магистратите, а се осъществява техническа поддръжка на правораздаването (каквато изпълнителната власт изпълнява чрез бюджетните субсидии, охрана, осигуряване на сгради и др.). ВСС не е „държава в държавата“, а принципът на разделението на властите допуска и взаимното им възпиране и контрол. На второ място, изискванията за съгласуване на софтуера, каквито съществуват и понастоящем, оставят крайното решение у ВСС. Същото важи и за възможността изпълнителната власт да анализира информационните системи, които ще се имплементират само след одобрението им от ВСС.

Предлагаме следната редакция на ал. 5, която при приемане на горните промени ще стане ал. 7:

(7) Висшият съдебен съвет, съгласувано с министъра на електронното управление, възлага веднъж годишно одит на системите, включително тези по ал. 6 и по чл. 360в, относно съответствието им с изискванията и целите на законодателството в областта на правосъдието, държавната политика за електронното управление, развитието на техниката и технологиите, мрежовата и информационната сигурност и нуждите на потребителите на системите и представя докладите от проведения одит на министъра на правосъдието и на министъра на електронното управление. Когато одит не бъде представен, такъв може да бъде възложен и от министъра на правосъдието.

§ 85 относно чл. 360в

а) Подкрепяме уреждането на възможност за публичен достъп до хода на делата и обезличените актове, както и обръщането на „презумпцията“, доколкото понастоящем липсваше изричен овластяващ акт¹⁵.

б) В новата ал. 4 думата „редакция“ би било добре да бъде заменена от „версия“.

§ 87 относно чл. 360е

а) Подкрепяме окрупняването на подзаконовата уредба в един нормативен акт, което съответства на 10, ал. 1 ЗНА¹⁶.

Подкрепяме и прецизирането на определени елементи¹⁷ от списъка, както и „преместването“ на такива от ГПК¹⁸.

б) Предлагаме в т. 14 думата „вътрешният“ да има кратък член.

в) При възприемане на предложението ни по-долу по чл. 395 ГПК за дигитализиране на обезпечителните заповеди подобно на изпълнителните листове, чл. 360е, т. 16 би следвало да гласи така:

16. реда за водене на партидите по чл. 395, ал. 4 и чл. 408, ал. 3 от Гражданския процесуален кодекс и реда за достъп на съдебните изпълнители, публичните изпълнители и службите по вписванията до актовете, въз основа на които са издадени изпълнителни листове и обезпечителни заповеди;

г) В продължение на идеята на МП, коментирана в т. „а“ предлагаме сливане на наредбите по чл. 360е и чл. 360т ЗСВ. Това следва от изискването за добро нормотворчество.

Издаващите органи са аналогични (ВСС + МП), като съгласуването на подзаконовата уредба на регистъра на актовете на съдилищата с МЕУ и ВПС няма да навреди, доколкото регистърът е електронен, а публикуването на актовете засяга възможността на прокуратурата да ги изпълни.

¹⁵ Парадоксално въвеждането на ЕИСС и ЕПЕП доведоха до влошаване на публичността на правосъдието в електронна среда. При старите деловодни системи съдилищата публикуваха на страниците си данни за хода и изхода по всяко дело. Делата в ЕИСС обаче не се оповестяват като ход на страниците на съдилищата, а предоставяната в ЕПЕП публична информация е значително по-малко; налага се и лавиране в ЦУБИПСА, където не всички актове са откриваеми. Промяната няма да доведе до нарушаване на защитата на личните данни, защото ходът по делата и обезличените актове не съдържат такива.

¹⁶ В противоречие с този принцип действащият ЗСВ предвижда издаването на поне 3 подзаконовни акта по е-правосъдието (и то само тези в компетентност на ВСС). Като се добави и донякъде инженерната специфичност на уредбата, това разпиляване води не само до нейното непознаване сред част от правоприложителите, но и до невъзможност да се открие къде се намира тя. Наличието на множество, потенциално противоречиви източници, възпират и гражданите от това да познават, да се позовават на правилата и да изискват качествено е-правосъдие. Нормативният хаос пречатства и преследваната от чл. 360е, ал. 2 цел за лесна достъпност на правилата.

Същата цел преследваме и с предложението за сливане на още 2 наредби: новопредлаганата по чл. 9, ал. 5 и тази по чл. 360б, ал. 6. Вж. и буква „г“ по-долу.

¹⁷ Така напр. действащата т. 7 е неудачна и неясна. В момента приетата наредба урежда имейл адресите на гражданите, което е нон-сенс. Доколкото видовете канали за връчване се регламентират със закон, то е недопустимо те да бъдат ограничени с подзаконов акт.

Принципно за електронен адрес за връчване в системата трябва да се счита комбинацията от адреса на системата и един от следните идентификатори: единен граждански номер, личен номер на чужденец, номер и тип на документ за самоличност, единен идентификационен код в Търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел или в регистър Булстат. С цел удобство за гражданите и оперативна съвместимост трябва да се следва единен подход за идентификация пред държавата, като се съобразят правилата в наредбата по чл. 26а, ал. 4 вр. чл. 12, ал. 4 ЗЕУ.

¹⁸ Във връзка с възраженията в становището на МЕУ в РГ, следва да се посочи, че преследваната цел е тъкмо с наредбата да се уредят допустимите начини за идентификация; предвид главата от ЗСВ, касаеща е-правосъдието, ясно и без изричен епитет, че става дума за електронна идентификация.

Двете материи се преплитат. Чл. 360е изисква наредбата да урежда техническите изисквания на интерфейсите, адресите в ЕПЕП, модулите, работоспособността, стандартите за API, идентификаторите в съдебните актове, и – особено – достъпа до електронните дела. Всички тези въпроси имат отношение към достъпа на страните до регистъра на пълните актове, който по смисъла на чл. 360н е част от ЕИСС, и достъпа на публиката до обезличените актове, които по смисъла на чл. 360с, ал. 2 по проекта става чрез ЕПЕП. От своя страна, втората наредба – по чл. 360г по проекта също трябва да уреди достъпа до тези две места.

д) ВСС следва да определи и начина, по който ще изглеждат елементите на електронния съдебен акт - оформление, заглавия, шрифтове и подобни.

Към момента тези правила се обработват от софтуерния разработчик, който невинаги използва удобни и четими формати, а това води до това съдебните актове да изглеждат по твърде различен начин, което пречи на създаване на единна идентичност и облик на публичните документи, каквато отдавна съществува за администрацията.

По-долу сме обосновали нуждата от детайлизация и на мерките по чл. 5360з, ал. 7. При съобразяване на това предлагаме в чл. 360е да се въведе следната нова точка:

19. реда за воденето, съхраняването и достъпа до регистъра на актовете на съдилищата и мерките за защита по чл. 360з, ал. 7, чл. 360о, ал. 3 и чл. 360с, ал. 3 – 7.“

§ 88 относно чл. 360е¹

а) По изложените по-горе (бел. към т. I) съображения изразяваме положително становище към общата уредба на процесуалните действия, заета и преработена от ГПК¹⁹.

б) В чл. 360е¹, ал. 2 преди изброяването изразът „ясен, разбираем и недвусмислен начин“ би могъл да се сведе до „разбираем“ начин. Щом информацията е разбираема, значи е ясна и недвусмислена.

в) Адмираме предвиждането в ал. 4 на възможност за идентификация по чл. 5, ал. 2 ЗЕУ, макар и по преценка на ВСС²⁰.

Считаме обаче, че в същата алинея изразът „издадени в друга държава членка,“ следва да отпадне. Такова изискване не отговаря на регламента, който е общо приложим. Няма и причина за дискриминацията на родните схеми за идентификация.

г) Според нас ал. 7 би могла да отпадне. Къде се изпраща потвърждението е, от една страна, самопонятно, а, от друга, е налице уредба в ГПК.

§ 89 и 90 относно чл. 360ж и 360з

¹⁹ Удачен е изборът приравняването да се извърши само за действията, за които към момента е предвидена писмена форма, а не за всички останали действия, доколкото нито в момента има, нито с проекта на МП се предвижда разпоредба, която да изключи действията, за които допускане на е-форма е неподходящо (напр. изявленията в открито заседание). Правилно отсъства и условие от типа на „освен когато закон не допуска това“/ „освен когато закон предвижда друго“, защото и без такава уговорка евентуална уредба в друг закон ще се прилага съобразно правилото, че специалният закон дерогира общия.

За удачно намираме и че няма възможност за подаване чрез ССЕВ (вж. мотиви в т. II и бележката към нея) и по имейл.

За яснота припомним становището си относно заетата от чл. 102б ГПК формула „когато закон изисква саморъчен подпис“. Тя е ориентирана, вкл. с оглед бъдещото развитие, да изключи необходимостта от КЕП, когато дадена услуга може да бъде извършена само въз основа на идентификация. Така напр. страната може да получи справка по дело само въз основа на своята идентификация и евентуално заплатена такса, без да разполага с КЕП.

²⁰ С изменението на ЗЕУ от 2023 г. се предвижда схема за идентификация да се поддържа и от МЕУ (т.нар. мобилно приложение). Доколкото същата гарантира установяване на лицата за административни производства, подобно удобство не може да бъде отказано на гражданите и по съдебни такива. Припомним, че идентификацията сама по себе си не означава приключване на волеизявления, водещи до сериозни правни последици.

а) Оценяваме позитивно прецизирането на правилата за водене на електронните дела²¹, както и отказа от някои неудачни идеи в работната група.

б) Добавената през 2023 г. ал. 3 на чл. 360з търпи редица критики.

На първо място, първата част (главното изречение) указва единствено, че информацията, чието предоставяне от съдебните изпълнители вече е уредено в чл. 360в, е част от електронното дело. Не става ясно обаче кое точно електронно дело се има предвид.

На второ място, тази съдържаема информация, т.е. тази част от електронното дело е именувана в ГПК като „електронна партида на изпълнителния лист“ (вж. чл. 418, 426, 434). В ГПК няма дефиниция, а и е-ИЛ следва да има и по другите процесуални закони. Затова задача на устройствения закон, който е общ за електронните дела, е да изясни, че именно тази част от електронното дело се нарича електронна партида.

На трето място, втората част от изречението (тази след „като“) съобщава, че (1) че между ЕПЕП и ЕИСС има интеграция; (2) че интеграцията осигурява възможност за обмен на информация; и (3) че този обмен е съответен. Тези три съждения изглеждат лишени от смисъл. (1) В чл. 360в вече е уредено, че има интеграция (както общо за целите дела, така и конкретно за изпълнителните листове), затова не е необходимо това да се повтаря. (2) Интеграцията в софтуерен аспект означава свързване на две или повече приложения (програми), а това се прави именно за обмен на данни, информация. Това е азбучна истина и без законът да го дефинира. (3) Не е ясно какво се има предвид под „съответен“. Най-вероятно – нищо. В правната техника се говори за „съответно прилагане“ (*mutatis mutandis*), когато една вече съществуваща уредба се прилага към други сходни институти. Тук случаят очевидно не е такъв, тъй като няма конкретна предходна уредба на специфична интеграция, към която да се препраща. В разговорен смисъл „съответен“ е или паразитна дума, или означава „надлежен, достатъчен“. Не е съответно на стилистиката на нормативните актове да се указва, че прогласеният обмен трябва да е „достатъчен“. При липса на изрично уточнение никой не би приел, че законът урежда недостатъчен достъп.

На четвърто място, при възприемане на предложенията ни по-долу по чл. 395 ГПК за дигитализиране електронизиране на обезпечителните заповеди, това трябва да се отрази и в текста относно партидите им. Съдържанието на партидите следва да е специфично уредено в съответните процесуални норми.

Затова предлагаме следната редакция на чл. 560з, ал. 3:

²¹ Дефиницията на електронно дело в чл. 360з, ал. 2 отчита, че то се състои не само от документи, а и от връзки между тях, данни за достъп, време на добавяне и пр. Добавянето на електронните образи на хартиени документи, не изчерпва всички доказателства по делото. Е-делото следва да съдържа и данни за, а по възможност и филмиране на, веществените доказателства. Затова и е подходящ терминът „физически носител“.

Отговорено е на двата най-съществени кръга проблеми, срещани в практиката. За осъществяване на електронен достъп по делото в момента е необходимо разпечатване и подаване на формуляр, вместо в съответствие със съвременните тенденции достъпът да се извършва на база на идентификацията на страната. Това от своя страна създава допълнителна тежест за съдебната администрация и магистратите, които следва да завеждат, образуват, решават и изпълняват (при това – веднъж като актове, веднъж като процеси в ЕИСС) преписки по разрешаване на електронен достъп. Наблюдават се случаи и на неоснователен отказ от достъп до делото. В проектозакона е уточнено, че достъпът е автоматичен, освен в изключителни случаи, и отказът подлежи на оспорване.

Съществено постижение е въвеждането на гаранции за гражданите, които се доверяват на електронния достъп, че органите се позовават само на съдържащите се в електронното дело материали и на отбелязаните в него веществени доказателства. Така се постигат целите на електронизацията на производството, като отпада нуждата им да се запознават на място и с хартиеното дело. С оглед чл. 360з, ал. 13 позоваването на неизвестен за страната документ на хартиен носител съставлява процесуално нарушение и дава възможност становище да бъде взето на последващ процесуален етап.

(3) Електронната партида по чл. 395, ал. 4 и чл. 408, ал. 3 от Гражданския процесуален кодекс се води към електронното дело, по което е поискано издаване на обезпечителната заповед или изпълнителния лист.

§ 93 относно чл. 360м¹

Приветстваме създадената допълнителна възможност за обмен на обвързващи официални преписи²².

§ 95 и 96 относно чл. 360с и 360т

а) Споделяме в принципен план разбирането на МП, че регистърът на актовете е част от ЕИСС²³, че страните имат право на достъп до актовете – чл. 360н, чл. 360с, ал. 1, а останалите лица имат право на достъп до обезличени актове през ЕПЕП – чл. 360с, ал. 2.

²² Полезно в тази връзка е проследяването на развитието в рамките на РГ по електронно правосъдие.

На първо място, следва да се отбележи, че не се касае за специален ограничен достъп до обезличените актове в ЦУБИПСА, който би бил безполезен.

На второ място, първоначално се предлагаше в чл. 360с, ал. 1, изр. 2 да се уреди, че възпроизведените на хартиен носител електронни съдебни актове имат значението на официално заверени преписи, ако върху тях е положен визуализиран (неквалифициран) електронен печат. Това беше неудачно. Чисто технически „визуализиран електронен печат“ „на хартиен носител“ не съществува. Електронният печат (и подпис) е въведена чрез различни технологии криптографска кодировка за неизменчивост на електронен документ. Той може да съществува и без да се визуализира по какъвто и да е начин. Единственият начин да се провери дали един документ е с КЕП или КЕПечат, е той да бъде въведен в (квалифицирана) електронна (софтуерна) услуга. И обратно, „картинката“, която се изобразява на екрана или върху разпечатка на хартия, по никакъв начин не гарантира, че документът е електронно подписан. Такава може да бъде поставена на произволен, неверен електронен документ, дори да не е подписан. При разпечатване, преписване и пр. на електронния документ на физически носител, той губи качеството си на електронен документ и функциите на квалифицирания електронен печат да гарантира интегритета и произхода на изявлението. Разликата между „визуализацията“ на отпечатан текст, от външна страна симулиращ наличието на печат, и мокър/ саморъчен подпис и печат при традиционна заверка е очевидна. Във втория случай е възможна проверка, макар и чрез експертиза, дали мастиленият подпис наистина изхожда от автора. Освен това мастиленият подпис е свързан с конкретен екземпляр, докато „картинката“ може да бъде пренесена безпроблемно върху всякакви варианти на документа.

От гледна точка на стабилността на оборота следва да се отбележи, че функцията на заверката е да гарантира там, където е необходимо, че властнически акт или друг документ е с определено оригинално съдържание. След като „визуализацията“ на текст/ картинка, който привидно подвежда, че изявлението е съответно на оригинала, по никакъв начин не гарантира това, регламентирането ѝ може да доведе до злоупотреби, имотни измами и пр. Що се отнася до случаите, в които гаранции за съответствие с оригинала не са необходими, законова уредба също не е необходима.

На трето място, разпоредбата чл. 574 по проекта се основава на презумпция за вярност на публикувания в самия домейн на регистъра документ, дори страната да не разполага със софтуер за проверка на квалифицирания печат. Нещо повече, макар поначало случаите, в които даден държавен орган изисква хартиен заверен препис или дори копие на електронно подписания документ, да следва да отпаднат за сметка на вътрешните административни услуги (при които държавните органи сами, чрез средите за регистров обмен, се сдобиват с необходимата информация), то за преходния период и при липса на възможност за междусистемен обмен, може да се предвиди забрана за държавните органи и приравнени на тях лица да изискват хартиен заверен препис или копие от електронния документ тогава, когато им бъде предоставен интернет достъп до оригинала на документа в ЕПЕП. По подобен начин функционира търговският регистър, в който случай достъпът става чрез общоизвестния единен идентификационен код. Тъй като при съдебните решения това не е възможно (номерът им не е общоизвестен, не всеки има право на достъп), подходящата техническа реализация е чрез нарочен линк за достъп, който се създава по искане на правоимащото лице (страната, който иначе би искала препис). Вече този интернет адрес може да бъде визуализиран върху хартиена разпечатка, вкл. чрез QR код, позволяващ лесна обработка. По подобен начин функционира системата на ГРАО: удостоверенията могат да бъдат сканирани със смартфон (или въведен код) и проверени онлайн. В такъв случай участниците в оборота ще разчитат на верността на електронния запис, който се извежда от уеб страницата на регистъра, а разпечатката има само помощно значение.

²³ Поддържахме несъгласието си с тезата в РГ за отмяна на чл. 575, ал. 2 по новата номерация, по мотиви, че понастоящем ЦУБИПСА не бил част от ЕИСС. Това е дискусивно. Част от единната информационна система е това, което законодателят повели, а не изпълнителят или разработчикът. За да бъде един регистър част от системата, не е необходимо да бъде програмиран заедно с нея или качен на същия сървър. Все пак, ако е налице несъответствие между фактическо и юридическо, по-скоро би следвало да се предвиди преходна разпоредба за привеждане на фактическото в съответствие със закона. Не са ни известни причини, поради които регистърът в бъдеще не трябва да е част от единна система. Освен това, ЦУБИПСА е само публичната част на регистъра, а не пълните актове на съдилищата, които се имат предвид в чл. 575, ал. 1, чл. 576, ал. 1 и 2 по проекта (аналогични на чл. 360н и 360о от действащия ЗСВ) и чл. 235 ГПК.

Всъщност то има по-скоро чисто прецизиращ характер спрямо разбирането на законодателя, вложено в измененията от 2016 г.

б) Както посочихме, одобряваме и преместването на досегашния чл. 64 в чл. 360с²⁴. Понастоящем при публикуването в България се обезличават чрез един и същи текст имената на всички лица (маска „[име]“). По този начин, особено когато в акта се споменават повече лица, за читателя е невъзможно да се ориентира към кое точно от лицата се отнася изречението. Затова считаме за необходимо да се възприеме практиката в чужди и международни институции да се използва различен текст за всяко лице („Иван Иванов“ да се заменя навсякъде с „[лице 1]“, Петър Петров – навсякъде с „[лице 2]“), която е напълно технически възможна.

в) ЗСВ предвижда ограничения не само до достъпа от страните до актовете в регистъра – чл. 360о, ал. 3, и до достъпа на публиката – чл. 360с по проекта. Освен това обаче проектът за ЗСВ предвижда голямо облекчение за страните и съда – автоматичен достъп до делото, който може да бъде временно изключен само при чувствителност на информацията към даден момент – чл. 360з, ал. 7. Тъй като последните ограничения се подчиняват на сходна логика като тази до регистъра, предлагаме да бъдат уредени със същата наредба, т.е. чл. 360т да се допълни и с препратка към чл. 360з, ал. 7, ако не се приеме предложението ни по-горе този член да отпадне, като се обедини с чл. 360е.

IV. Преходни разпоредби

§ 109

С оглед предлаганото от МП изменение на чл. 44, ал. 6 ГПК (нужда от образец за телефонограма), предложението ни за изменение на чл. 55 и 425 ГПК (наредбите да уреждат формуляри) и предложението ни по-долу за изменение на ЗЕС предлагаме в § 109 да се добавят следните алинеи:

(3) В шестмесечен срок влизане в сила на този закон министърът на правосъдието привежда наредбите по чл. 55 и 425 от Гражданския процесуален кодекс в съответствие с този закон.

(4) В шестмесечен срок влизане в сила на този закон Комисията за регулиране на съобщенията приема правилата по чл. 249, ал. 7 от Закона за електронните съобщения.

§ 111

а) Използването на модалния глагол „може“ в ал. 1 следва да се обмисли. Формата на актовете и делата се определя императивно. Освен това остава неясно, ако „може“ едновременно, коя би била другата алтернатива – който иска електронно, който иска – паралелно?

²⁴ Считаме, че актовете следва да се публикуват на едно централизирано място в ЕПЕП, а не, както е досега по чл. 64 – на страницата на всеки съд. С цел публичност и удобство на гражданите, интернет страницата на всеки съд следва да съдържа секция, в която е вложена съответна част от съдържанието на ЕПЕП. Не е целесъобразно вместо това на интернет страницата на всеки съд да се извършва самостоятелно публикуване на актовете, тъй като е възможно възникване на противоречия, непълноти и разход на допълнителен ресурс.

б) Не откриваме смисъла от отделното съществуване на ал. 3. Изявленията на участниците в производствата всъщност представляват „подадени по електронен път документи“, за които превръщането в хартиена форма вече е предвидено в ал. 2.

в) Противопоставяме се на разхищението на средствата на българските и европейските данъкоплатци, залегнало зад ал. 6. По съображения, изложени подробно по-горе (вж. към § 84 относно чл. 360б, б. „в“), ЕДИС не трябва да се свързва с ЕИСС, а използването на ЕДИС трябва да се преустанови.

г) Считаме, че трябва да се предвидят още преходни правила в следните насоки:

— привеждане от ВСС на ЕИСС и ЕПЕП в съответствие с този закон;

— създаване и публикуване от ВСС на списъците и регистрите, създадени със ЗСВ и ГПК;

— присъединяване на ВКС, ВАС и административните съдилища към ЕИСС (вж. по-горе становището относно нуждата от прекратяване на ЕДИС);

д) В обобщение предлагаме отпадане на ал. 3 и 6 на § 111 и добавяне в него на следните нови алинеи:

(_) В едногодишен срок от влизане в сила на този закон Висшият съдебен съвет:

1. привежда единния портал за електронно правосъдие и информационните системи по чл. 360б в готовност да изпълняват новите изисквания на Закона за съдебната власт, на процесуалните закони и актовете по приложението им, в частност относно възможността за подаване на изявления от и връчване на съобщения на участниците в производствата и относно софтуерни гаранции, че актовете, които подлежат на прочитане в открито съдебно заседание, не са видими за лица извън състава на съда до прочитането им;

2. присъединява Върховния административен съд и административните съдилища към Единната информационна система за съдилищата.

3. публикува списъците и регистрите по чл. 360е.

(_) Висшият съдебен съвет приема решения, с които установява въвеждането в експлоатация на всяка функционалност по предходната алинея.

(_) До изтичането на един месец от публикуване на съответно решение по предходната алинея:

1. участниците в производствата могат да подават изявления до органите на съдебната власт чрез прилагане на документи, подписани с квалифициран електронен подпис, към електронни съобщения до обявени от съответните органи адреси на електронна поща или в системата за сигурно електронно връчване по чл. 26, ал. 2 от Закона за електронното управление;

2. е допустимо подаване на обвинителен акт ведно с досъдебно производство на хартиен носител;

3. е допустимо постановяването на актовете, които подлежат на прочитане в открито съдебно заседание, на хартиен носител.

Нов тълкувателен параграф

Считаме, че за преодоляване на формираната неправилна съдебна практика, водеща до отказ от прилагане на правилата за електронното правосъдие, следва да бъде приета разпоредба с характер по чл. 51 от Закона за нормативните актове.

Когато обменът на е-документи между инстанциите е бил неуспешен, трябва по изключение той да се извърши извън ЕИСС.

Затова предлагаме да се приеме следната разпоредба непосредствено след § 112:

§ __. (1) По смисъла на чл. 360а и отменения 360к от Закона за съдебната власт във връзка с 150, ал. 5, чл. 236, ал. 3 и чл. 254, ал. 2, т. 7 от Гражданския процесуален кодекс подписът върху решенията и другите съдебни актове по граждански дела трябва да съответства на чл. 3, т. 12 от Регламент (ЕС) № 910/2014. Актовете, носещи единствено саморъчен мастилен подпис, са незавършени и не пораждаат целените правни последици. Това не се отнася до случаите по чл. 360а, ал. 4 от Закона за съдебната власт, чл. 234, ал. 1 и чл. 408, ал. 1, изр. 2 от Гражданския процесуален кодекс.

(2) Не представлява съществено нарушение на процесуалните правила по смисъла на чл. 348, ал. 3 и чл. 335, ал. 2 от Наказателно-процесуалния кодекс обстоятелството, че съдебните актове по наказателни дела са постановени като електронни документи, подписани с квалифициран електронен подпис в Единната информационна система на съдилищата, без по делото да има екземпляр или препис от тях на хартиен носител. Контролиращите инстанции могат да отменят постановени в електронна форма съдебни актове поради ограничаване процесуалните права на страните в тази връзка само ако по делото са налице конкретни доказателства, че страната е заявила изрично искане за достъп до акта и той не ѝ е бил предоставен за преглед или в препис в разумен срок.

(3) По силата на чл. 7, чл. 13, чл. 263, ал. 5, чл. 276, ал. 3 и чл. 285, ал. 2 от Гражданския процесуален кодекс, както и чл. 13, чл. 22, чл. 325, чл. 344 и чл. 350, ал. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс, когато горната инстанция установи, че липсва съдебен акт, той не е в законоустановената форма или не съдържа квалифициран електронен подпис, тя предприема действия за окомплектоване на делото. В този случай обменът на електронни документи между съдилищата може да стане и със средства извън информационната система по чл. 564 от този закон.

V. § 114 относно измененията в АПК

а) Подкрепяме промените в Административнопроцесуалния кодекс, съгласувани с отпадането на подзаконвата уредба в ЗСВ на имейл адресите на гражданите. Дава се възможност на административните съдилища, подобно на гражданските, да призовават през КЕПП и ЕПЕП.

б) Считаме, че възприетата чрез законопроекта уредба в ГПК относно възстановяването на сроковете при връчване, както и спецификите за връчване при обикновен имейл следва да бъде реципрочно пренесена в АПК. Затова предлагаме § 22 да се формулира така:

§ 114. В Административнопроцесуалния кодекс (обн. ...) се правят следните изменения:

1. В чл. 18а, ал. 5 думите „Закона за съдебната власт“ се заменят с „чл. 38, ал. 2 и 4 от Гражданския процесуален кодекс“.

2. В чл. 137:

а) в ал. 2 думите „чл. 360е, ал. 1, т. 7 от Закона за съдебната власт“ се заменят с „чл. 38, ал. 2 и 4 от Гражданския процесуален кодекс“;

б) в ал. 3 накрая се добавят следните две изречения: „Ако съобщението не е постъпило или е постъпило в по-късен момент, срокът по чл. 64, ал. 2 от Гражданския процесуален кодекс започва да тече от момента, в който адресатът е могъл да узнае за връчването. При връчване по чл. 38, ал. 4 от Гражданския процесуален кодекс съобщението се смята за връчено в деня, в който адресатът е потвърдил получаването му. В случай че получаването не е потвърдено в 7-дневен срок от неговото изпращане, съобщението се връчва по общия ред.“

VI. § 115 относно измененията в ГПК

а) В принципен план подкрепяме промените в ГПК. С тях се диференцира поредност на използване на каналите за електронно връчване²⁵. Разширява каталогът на професионалистите, за които то е задължително, и се предвиждат действени последици при

²⁵ а) С преместването на ССЕВ от ал. 2, в нова ал. 3 задължителното е-връчване (на квалифицирани търговци, адвокати и пр.) ще остане само в ЕПЕП (и интегрирани КЕПП), а доброволното е-връчване чрез ССЕВ ще остане само помощно (второ по ранг), когато страната не разполага с профил в ЕПЕП, съответно проявата на недостатъците ѝ (подробно посочени в т. II) ще бъде минимизирана. Разбира се, в случай че ССЕВ бъде интегрирана в ЕПЕП, ще се счита, че връчването се извършва по приоритетния ред на ал. 2.

б) Допълнението в ал. 2, т. 2 не противоречи на европейското право, тъй като Регламент (ЕС) № 910/2014 единствено урежда какво е КЕПП и каква би била стойността на връчване с него, но не въвежда задължение за използване от държавите – членки. Регламент (ЕС) 2020/1784 предвижда възможност за български съд да връчва документи в друга държава-членка чрез КЕПП, но само доколкото такива начини са „предвидени в правото на държавата членка на сезирания съд за национално връчване“. На второ място, администрацията на правосъдието може да е икономична само ако позволява автоматизиран обмен с ЕИСС. Сега държавата не може да откаже да използва КЕПП, създадени на какъвто и да е различен от българския език, за което обаче съдебните служители не са готови. Накрая, доколкото се касае за средство, което е по избор на адресата, поддържа се от него, предварителният брой употреби е неизвестна, а същевременно държавата поддържа за всеки адресат безплатна възможност за връчване през ЕПЕП, то и връчването чрез съвместимите КЕПП следва да не генерира абонаментни разходи за държавата.

в) Независимо от известните несъвършенства на обикновения имейл, на настоящия етап на обществено и административно развитие той следва да остане като субсидиарно средство за е-комуникация. В противен случай лица, които не са длъжни, а същевременно не желаят или не могат да се регистрират в ЕПЕП или да си закупят КЕПП, особено такива, които имат по-редки контакти със съдебната администрация, биха подлежали единствено на хартиено връчване. Все по-често страни по делата са лица, които живеят в чужбина и могат да не разполагат със средство за идентификация пред ЕПЕП или ССЕВ. Противно на целта на закона е в такива случаи да отпадне възможността връчване чрез обикновена е-поща и да се наложи връчване чрез обикновена (физическа) поща и съдебни поръчки, което води до значителни разходи и усложнения, а понякога е и невъзможно. Следва да се отбележи, че връчване по обикновен имейл се приема и в Регламент (ЕС) 2020/1784, а и към настоящия момент широко се практикува в практиката на съдилищата, без да са констатирани каквито и да е негативни последици. В повечето случаи рисковете се санират от последващи действия на страната (напр. когато изпълни с КЕП дадените ѝ по имейл указания за уточнения, за внасяне на такса, очевидно ги е узнала; когато се яви в съдебно заседание, очевидно е узнала призоваването си и пр.) В тези случаи за момент на връчването се счита изпращането на потвърдението, чието постъпване в системата на съда дава значителна сигурност за точното време; при липса на потвърждение в определен период се подхожда към връчване с призовкар.

г) В становището на МЕУ в РГ се препоръчваше уредба на връчване чрез приложения за моментни съобщения. Това не е удачно, защото подобна уредба би следвало да се равнопостави на връчването по имейл (нужно е потвърждение, не всички такива системи посочват точната дата на узнаване, потребителят може да забрани това). Това обаче би породило задължение за съда да връчва чрез такова приложение всеки път, когато адресатът посочи такъв адрес. За разлика от имейлите, които се изпращат стандартизирано, независимо от приложението, то системите за незабавни съобщения поддържат множество стандарти и приложения (Вайбър, Месинджър, Сигнал, Уотсърп, Телеграм, Скайп и др.), които съдебната администрация не е удачно да бъде задължена да поддържа. От друга страна, изглежда неподходящо да се избера само конкретни приложения, без да има законосъобразни и недискриминационни критерии за това. Следва да се има предвид, че при липса на уредба връчване чрез такова приложение е нередовно, но ако все пак бъде предприето от съдебната администрация, ще породи ефект съобразно разпоредбата на чл. 54 ГПК.

неизпълнение²⁶. Дава се яснота кога и какво съгласие изразяват страните за връчване по електронен път и начин да оборят тези презумпции²⁷. Положително е прецизирането на

²⁶ Една норма е правна, когато неизпълнението ѝ е скрепено с правни последици. В момента ГПК привидно напредничаво въвежда задължение за електронно връчване спрямо определени квалифицирани адресати (монополисти, държавни органи и пр.), но това остава едно красиво пожелание.

В практиката няма да е безпроблемно подаването на изявление до съда, в което е посочен физически, но не и електронен адрес, да се счита за липса на изявление (т.е. за не-подаване на искова молба или отговор със съответните тежки материални последици). Тези трудности са се реализирали на практика напр. в района на Кюстендил, където РС е връщал искови молби/заявления поради неизпълнение на задължението по чл. 127 ГПК за посочване на е-адрес. Окръжният съд обаче е отменял тези разпоредения. Въпреки че при липсата на пълноценно функциониращ ЕПЕП несанкционирането на непосочването на е-адрес е разумно, ако тази практика продължи да се прилага и след това, би означавало, че регламентацията на е-връчването няма никакво значение, защото неизпълнението ѝ не влече последици.

Но дори да се приеме тази обща последица, тя би наложила преди това съдът да даде указания за отстраняване на нередовността на физическия адрес, което, от една страна, обезсмисля електронното връчване, а от друга, може целенасочено да се използва като техника за шиканиране на всяко отделно дело.

Другият вариант е да се очаква налагане на санкции от съсловния орган, което също е малко вероятно. Аргумент за този извод е, че макар с промените в чл. 137, ал. 2, изр. 2 АПК и § 152 ЗИД-АПК, обн. ДВ 77/ 2018 г. да се предвиди аналогично задължение за адвокатите да посочват електронен адрес по делата и го заявят в регистър пред Висшия съдебен съвет в 6-месечен срок; това и понастоящем не е изпълнено без последици. Освен това, за да заявят пред съдилищата адреси в ССЕВ и ЕПЕП, адвокатите трябва първо да са ги регистрирали. Към м. 06.2022 г. в ССЕВ има под 100 адвоката и адвокатски дружества (според Върбанова, Г. „Правна уредба и особености на електронното призоваване по ГПК“, публ. „15 години административно правораздаване в България – проблеми и перспективи“. ИУ Варна, 2022 г.). За сравнение, към м. 01.2022 г. вписаните адвокати са 13 605, адвокатските дружества са около 1040. Вероятно затова с чл. 50а ЗАдв., обн. ДВ 110/ 2020 г. се създаде задължение адвокатите да се регистрират в ССЕВ в 18-месечен срок. Отново не е известно след изтичането му органите на адвокатурата да са образували дисциплинарно производство за подобни нарушения. Напротив, правеха се искания за отлагане на влизането в сила на чл. 50а ЗАдв, които бяха резонни относно недобре функциониращия тогава ЕПЕП, но липсва обосновка относно ССЕВ.

Ето защо следва да се подкрепи възприетият от МП подход, че тези лица са длъжни да заявят адреса си еднократно в публичния регистър в ЕПЕП, а при липса адрес им се създава и вписва служебно. С оглед времето до влизане в сила на закона и реалното изграждане на регистъра тази санкция за неизпълнение на диспозицията ще има преди всичко мотивиращо въздействие за доброволно създаване на профили. Но дори в действителност да се стигне до служебно създаване на профил, той ще е лесно достъпен за съответния професионалист (по неговото ЕГН или ЕИК) и във всички случаи това представлява по-малко затруднение за него от последиците по субсидиарно приложимия чл. 41 ГПК при непосещаване на кантората, по чл. 50 ГПК при непосещаване на канцеларията на търговец, съответно за гражданите – по чл. 47 от непробиваване на регистрирания адрес. Освен това няма пречка при служебното създаване на профил титулярят му да бъде изрично уведомяван по друг канал за комуникация (имейл, телефон, на физически адрес). За разлика от посочения по-горе подход с указания за нередовности, профилът ще се създава еднократно и ще важи по всички следващи дела.

Следва да се отбележи, че фингирано връчване в хипотеза на непосочване на адрес вече се съдържа в чл. 41 и чл. 129, ал. 2, изр. 2 ГПК. Разликата е, че поставянето на обявление на табло или прилагането на книжката по делото означава практическото неузнаване от страната, докато изпращането на служебно създаден адрес не изключва възможността страната да го достъпи и да узнае за делото (дори това да е по-късно, може да има ред за защита).

Предлаганите в хода на работата на РГ други мерки не могат да постигнат достатъчен ефект. Забраната за оттегляне на съгласието за връчване и изрично задължаване за посочване на адрес и пр. остават без последици. По отношение на квалифицираните ЮЛ задължение и може да се извлече и от досегашния текст. Липсва обаче последица при неизпълнение.

Въвеждане на правило за служебна известност на регистрацията също е неудачно. Ако с такова правило се цели да се уреди, че този тип известност е *служебна* – това е вън от съмнение, но така или иначе тук не се касае за разпределяне на доказателствена тежест, където тази категория се ползва. Ако се цели да се уреди, че се счита, че съдът знае адреса, то тази норма не е самоизпълнима – ако съдът знае адреса, той го знае и без нормата; ако фактически не го знае, нормата няма да доведе до знание и връчване на него. Известен смисъл би имало да се предвиди задължение за съда да извършва проверка за наличие на адрес. Считаме, че изричното закрепване на такова изречение обаче не е необходимо, защото то следва от задължението за съда да създава такъв адрес, ако липсва, както и от последователността за връчване по чл. 38. (За да подходи към хартиено връчване, съдът очевидно проверява, че няма е-адрес, за да бъде връчването редовно. По същия начин, ГПК урежда само, че връчването на пълномощник е приоритетно, без да се записва самопонятното, че съдът първо следва да провери дали има такъв и мн.др.) Такова правило не решава съществен проблем – какво става, ако не е регистриран адрес.

²⁷ а) Общото житейско положение е, че посочването на електронен адрес в кореспонденция, представлява съгласие за връчване на него; иначе манифестирането му би било излишно. Правилно сега това се урежда изрично, като се предвижда възможност все пак страната да изрази несъгласието си. В подобен смисъл е и чл. 137, ал. 1, изр. 2 АПК. Самата възможност страната да посочи адрес е въпрос на нейна свободна воля и няма нужда от досегашното изрично оправомощаване.

б) В практиката се пораждат съмнения относно фингирано връчване по чл. 41а ГПК (чл. 43а по проекта) в хипотеза на оттегляне на съгласието за е-връчване. Възможните разрешения са две и намираме, че е в интерес на правната сигурност подходът законодателят да посочи кое предпочита. (В случая законодателят е предпочел да даде предимство на правото на избор на страната да не приема е-връчване, като при оттегляне на съгласието фикцията за връчване с изтичане на 7 дни от изпращането няма да се прилага. В случая страната действа активно и това може да не е израз на недобросъвестност, а да отразява напр. затруднения на страната за достъп до книжката. Дори да предпочете обратния подход, законодателят следва да го постулира ясно.)

момента на връчване²⁸. Добавени са допълнителни електронни гаранции преди пристъпване към фингирано „хартиено“ връчване.

Отбелязваме, че в § 115, т. 2, б. „е“ създадената алинея би трябвало да е № 6.

Допълнителна точка относно чл. 40

В момента разпоредбата нарушава правото на ЕС, разтълкувано в решението на СЕС по дело С-325/11. Това налага обхватът ѝ да бъде стеснен до държави извън ЕС. Затова предлагаме да се създаде нова т. 3 на § 115, а следващите да се преномерират:

3. В чл. 40, ал. 1 думата „чужбина“ се заменя с „държава, която не е членка на Европейския съюз“.

т. 3 относно чл. 41

а) Предложението отстранява някои редакционни дефекти, поради което по принцип го подкрепяме.

б) Чл. 49, предл. последно ГПК допуска връчване да бъде извършено не само на адреса на лицето, посочен от него или от друг участник в производството, но и на всяко място, където то бъде открито и идентифицирано – напр. в друг негов имот, при уговорена с призовкаря среща на публично място, в масовия транспорт и пр. Особено често лицата, които по един или друг начин разбират за посещението на призовкаря (вкл. по оставени бележки), се явяват в канцеларията на съда да получат съобщенията. Понякога обаче те не сочат адрес за връчване, а другата алтернатива на фикцията по чл. 41 (да е открито на адрес по делото) е неприложима. Считаме, че този съществуващ в практиката проблем може да бъде разрешен чрез допълване на ал. 1.

в) Макар при задълбочено тълкуване правилото на второто изречение на чл. 41, ал. 1 по проекта и сега да може да бъде еднозначно изяснено (местоимението „такова“ се отнася до диспозицията да бъде уведомен съдът, а не до предпоставките на задължението), все пак намираме, че с оглед лесното ориентиране на всички граждани – адресати на акта, е желателно изречението да бъде прередактирано.

г) Ал. 2, изр. 3 по проекта предвижда прилагане по делото, но не и последицата (че се счита за връчено). Затова предпоставката следва да бъде уредена в изр. 1.

д) При фингираното връчване по чл. 41, 47 и 48 ГПК съществуват редица несигурности – връчителите не разполагат с апарат за пълноценно установяване на фактите (по отсъствие

²⁸ Началото на срока в чл. 43а следва да е привързано с изпращането, а не с постъпването, тъй като съдът не би могъл да знае кога съобщението е постъпило в чужда информационна система, респ. кога срокът започва да тече. Дори когато информационната система на адресата е настроена да връща разписка, това не става при постъпването, а при отварянето; не всички системи обаче поддържат такава функция. Това беше и причината за замяната на чл. 42, ал. 4 ГПК, ред. ДВ 59/ 2007 г. със сегашното диференцирано правило. В този смисъл е и чл. 137, ал. 3 АПК.

Правилно е запазването на досегашната ал. 2, доколкото се запазва и връчването през обикновена електронна поща. В тези случаи връчването се счита за извършено от потвърждението, тъй като обикновеният имейл не винаги поддържа възможност за автоматична обратна разписка и то с удостоверено време. Неприемливо е фикцията по ал. 1 да се прилага особено когато имейл адресът е посочен от другата страна, която може да е и недобросъвестна.

Резонно е предложението да се уредят и хипотезите на отпадане на фингираното връчване поради неполучаване напр. поради технически проблеми, макар при запазването на досегашния момент за обикновената е-поща да не се очаква такива да се проявяват често. Това предложение е аналогично на другия такъв случай в материята на връчването – чл. 46, ал. 3, при което се създава правна сигурност на формално редовното връчване и се препраща към правилата за възстановяване на срока, а в материята на (е-)връчването се уреждат само особеностите. Това са особената предпоставка (несвоеременно получаване) и особения момент (на възможното узнаване, аналогично на чл. 46, ал. 3 – страната може да получи със закъснение съобщението, но преди следващото съобщение за пропускане на срока). И при възстановяването тежестта за доказване е на адресата.

на лицето), поставените уведомления могат да бъдат премахнати, обстановката може да се промени. Същевременно с оглед (международноправното) задължение на държавата да осигури право на защита и справедлив процес, не може да се приеме тя да игнорира заявените пред нея адреси за връчване, дори да не са физически. Затова предлагаме в тези хипотези като допълнителна гаранция да се въведе връчване по известни адреси в ЕПЕП и ССЕВ, дори страната да не е заявила желание за това.

е) Не е нормативно уредена ситуацията, когато едно лице не може да бъде открито в продължение на повече един месец, но за разлика от общата хипотеза на чл. 41 ГПК се съберат данни, че то пребивава на адреса. Считаме, че тази ситуация следва да се регламентира подобно на чл. 47 ГПК. След като е възможно фингирано връчване чрез поставяне на уведомление на лице, което не знае за делото, на още по-голямо основание то трябва да е приложимо и за лице, което се укрива. В противен случай съдът не разполага с вариант, чрез който да даде ход на делото в описаната ситуация, която често се използва за шиканиране на делата.

В обобщение, т. 3, при съобразяване на следващата от предходното ни предложение преномерация, би следвало да гласи така:

4. Чл. 41 се изменя така:

„Чл. 41 (1) Страната – физическо лице, законният представител, попечителят и пълномощникът ѝ са длъжни да уведомят съда за адреса си за връчване:

1. ако отсъстват повече от един месец от адреса, който са съобщили по делото или на който веднъж им е връчено съобщение, освен ако са заявили новия си адрес като настоящ адрес пред българските органи за гражданска регистрация;

2. ако променят или преустановят използването на електронния си адрес за връчване; и

3. в едноседмичен срок от деня, в който им е връчено на място, различно от посочен по делото адрес.

(2) Всички съобщения се прилагат към делото, когато:

1. не е изпълнено задължението по ал. 1, т. 1, поставени са уведомления на местата по чл. 47, ал. 1 и лицето не се яви в срока по чл. 47, ал. 2;

2. не е изпълнено задълженията по ал. 1, т. 2 и 3; или

3. е посочен неверен или несъществуващ адрес.

(3) Приложените съобщения се смятат за връчени, ако на страната и представителите не може да бъде връчено на другите известни по делото адреси и при служебна проверка не се установи наличието на електронен адрес за връчване по чл. 38, ал. 2, т. 1 и ал. 3.

(4) Когато лицето пребивава на адреса по ал. 1, т. 1, но не може да бъде намерено и не се намери друго лице, което е съгласно да получи съобщението, се прилагат чл. 47, ал. 1, 2 и 5.

(5) За тези последици страната трябва да бъде предупредена от съда най-късно при връчване на първото съобщение.“

Т. 6 относно чл. 43б

Приветстваме въвеждането на общи правила относно периоди на отсъствие за адвокати и неадвокати, както и уреждането на съотношението между отделните фикции, което ще изключи противоречивата практика.

Текстът обаче повдига няколко въпроса: Могат ли страните да заявят отсъствието си в ЕПЕП по електронен път, различен от ЕПЕП? (Ако да, това може да остане неизвестно съевременно за съда и да опорочи връчването.) Щом при заявено отсъствие не се връчва през ЕПЕП, следва ли съдът да подходи към връчване през другите електронни и неелектронни способи? Ако не, могат ли да заявят отсъствие лица, които са регистрирани в ЕПЕП, но не са заявили съгласие за връчване чрез него? А следва ли при невъзможност за връчване на адвоката съдът да предприема връчване на упълномощителя? Как след изминаване на време и преминаване на делото към редовни и извънредни инстанции ще се проверява откога до кога не е текъл срокът?

За отстраняване на противоречията предлагаме следната редакция на ал. 1:

Чл. 43б. (1) Физическите лица, за които е приложимо връчване чрез портала по чл. 38, ал. 2, т. 1, могат да заявят чрез него, че ще отсъстват и не приемат съобщения по електронен път през определени периоди, които не могат да бъдат по-дълги от общо 40 дни в рамките на една календарна година. Заявлението се отразява автоматично по всички електронни дела, по които тези лица са участници.

„Лица, за които е приложимо електронно връчване“ е формула, вече използвана в чл. 102з, ал. 3 по проекта и касае лицата, заявили съгласие или имащи задължение за такова. Съгласието може да бъде заявено по способите, посочени в чл. 38а, ал. 2, т. 1 и 3, изрично или чрез презумпциите по чл. 38а, ал. 3 и 4. Разбира се, то трябва да е насочено към връчване чрез ЕПЕП. Когато страната се е регистрирала в ЕПЕП, но не е заявила предварително съгласие за е-връчване по делото или в регистъра, съдът може да подходи към е-връчване при условията на чл. 38, ал. 2, т. 2. В този случай, ако отсъстващата страна не отправи съевременно потвърждение на връчването, връчването няма да е редовно поради липса на съгласие за е-способ и съдът би следвало да се насочи към друг способ; все пак съдът може да предпочете да изчака изтичането на периода на отсъствие, за да получи потвърждение; ако страната отправи потвърждение преди изтичане на отсъствието, връчването ще е станало в момента на потвърждението. Задължение за е-връчване пък имат лицата по чл. 50, ал. 5, чл. 51 и чл. 52, ал. 2. Би следвало от правилата за отсъствие да се ползват и особените случаи на резервно е-връчване (чл. 41, ал. 3, предложен от нас по-горе, чл. 47, ал. 3 по проекта – страната не е заявила е-връчване, не е длъжна, но преди да пристъпи към фингирано хартиено е-връчване, съдът ще потърси адрес в ЕПЕП; ако страната е заявила, че отсъства, периодът следва да изтече; след изтичането му и изтичането на едномесечния срок ще бъде налице връчване по силата на чл. 43а, ал. 1 и няма да има основание за прилагане на фикциите по чл. 41 и 47).

Предложено е да не може да се извършва връчване не само през ЕПЕП, но и по друг електронен способ. Не е предложено въобще да не се извършва връчване. Така съобразно обстоятелствата по делото съдът ще може да се въздържа да извърши връчване по традиционните способи или на упълномощителя, а ако делото е спешно, да го извърши. По този начин се избягва опасността от кратковременно заявяване на съгласие за връчване в ЕПЕП само и само да се ползва възможността за отлагането му.

Допълнителна точка относно чл. 48

Когато ответникът няма адресна регистрация в България, се изисква ищецът да посочи адрес в чужбина или да декларира, че не го знае, след което съобщение за делото се публикува в „Държавен вестник“. Тази тясна хипотеза касае основно чужденци, тъй като съгласно ЗГР всеки български гражданин има поне постоянен адрес, и е формирана при дискуссионното пренасяне на терминологията в действащия от отменения ГПК.

Има обаче случаи, в които ответникът има постоянен адрес в републиката ни, но е заявил, че живее извън територията ѝ. Подобно поведение на гражданите е правомерно, а и напоследък (с оглед икономически фактори и свободата на движение на хора в ЕС) е все по-често срещано. Буквалното прилагане на ГПК изисква в тези случаи да се поставят уведомления по чл. 47 ГПК на постоянния адрес, тъй като съгласно чл. 93, ал. 3 ЗГР настоящият адрес се отразява в НБДН само с името на чуждата държава, а формално хипотезата на чл. 48 ГПК не е налице, тъй като ответникът има постоянен адрес в България. Фингирано връчване чрез поставяне на уведомление на адрес, за който лицето добросъвестно е декларирало пред държавата, че не живее, обаче е неоправдано. Затова и част от съдебната практика по чл. 303 сл. ГПК се насочва към прилагане по аналогия на реда по чл. 48 ГПК. Доколкото и този случай се касае за фикция, а и с цел избягване на противоречива практика, е желателно процесуалните предпоставки да бъдат фиксирани в закона. Считаме, че в тези случаи разумният баланс на правата на страните налага ищецът да бъде поканен да посочи адрес в чужбина и да обезпечи публикация в „Държавен вестник“, доколкото принципите на чл. 8 и 9 ГПК не предполагат делото да се води, без ответникът да знае за него или поне за това да бъдат положени разумни усилия.

Същевременно в живия живот не е рядкост гражданите да не актуализират настоящия си адрес своевременно. В общия случай законодателят отказва да ги санкционира в гражданския процес, като вместо това създава допълнително задължение за съда да ги издирва по месторабота и др.п. Би било дискриминационно, ако това не важи и за завърналите се от чужбина граждани. Затова считаме, че правилото на чл. 48 следва да се прилага спрямо граждани с регистриран настоящ адрес в чужбина не директно, а едва след като се направят опити за уведомяване на адресите по чл. 47 ГПК.

Предлаганата промяна дава повод да се отстранят и други неточности в чл. 48 ГПК. В съвременните условия съдът може сам да проверява адресната регистрация и това правило на чл. 47 ГПК трябва да се пренесе и в чл. 48 ГПК. За разлика от парадигмата по ГПК-отменен, съдът вече не просто „разрешава“ на ищеца да осигури публикация в „Държавен вестник“, за се освободи ищецът от тежестта делото да се отлага до откриване на ответника, но и активно администрира този процес, може сам да изпрати книжата за публикация, след като разполага с доказателства, че таксите към вестника са заплатени. При коригирането през 2010 г. на част от недостатъците на чл. 48 ГПК правилно е отпаднал срокът в ал. 1 между публикацията и заседанието, но считаме, че би било по-сполучливо да има такъв в ал. 2 между публикацията и назначаването на особен представител. Ако симетрично на чл. 47 ГПК се възприеме 2-седмичен такъв, на практика ответникът би разполагал с около 2 месеца от публикацията до изтичане на срока за отговор на исковата молба (предвид технологичното време за определяне, назначаване и връчване на особения представител).

Поради това предлагаме да се създаде следната нова точка в § 115 (при съобразяване преномерацията):

12. В чл. 48 се извършват следните изменения и допълнения:

а) ал. 1 се изменя така:

„(1) Ако при завеждането на делото ответникът няма регистриран постоянен или настоящ адрес, както и ако ответник с настоящ адрес в чужбина не получи съобщението по реда на чл. 47, ал. 1 – 3, уведомлението до него за заведеното дело се извършва чрез публикация в неофициалния раздел на „Държавен вестник“. Съдът разпорежда връчването да стане по този ред, след като провери адресната регистрация на ответника и ищецът потвърди с декларация, че не му е известен адресът на ответника в чужбина, и представи документ за внесена в полза на „Държавен вестник“ държавна такса.“

б) в ал. 2 думата „въпреки“ се заменя с думите „в двуседмичен срок от“.

Т. 10 относно чл. 50

Споделяме обединяването на фикциите при „хартиено“ връчване на търговци²⁹.

Споделяме, както посочихме, и разширяването на каталога на задължените за е-връчване лица. Споделяме и корекцията относно нотариуси и ЧСИ, които не са нито търговци, нито ЮЛ.

Запетаята между думите „енергия“ и „газ“ в ал. 5 следва да бъде заменена от съюза „или“.

Нова точка относно чл. 51

Ключовият въпрос е кое е водещото връчване при адвокати – към кой способ следва да заходи на първо място съдът. Указанието в чл. 51, ал. 4 ГПК, че на адвоката „може“ да се връчи електронно не дава отговор на този въпрос. Едно тълкуване, изхождащо от отмяната на досегашния текст, може да достигне до извод, че законодателят се връща към приоритет на физическото връчване. Според нас това е неприемливо, а и в противоречие с нововъзприетия от МП/НС подход за задължително подаване от адвокати в електронна форма на заявления за издаване на заповед за изпълнение. Затова физическото връчване следва да бъде уредено, но само като опция при невъзможност за електронно връчване.

Същевременно възможни са житейски ситуации, в които е-връчване да не е оправдано – напр. при адвокати в местности без достъп до интернет, на преклонна възраст, с физически увреждания. Това оправдава уредбата на изключение, което да се активира с решение на Висшия адвокатски съвет, вписано в публичния регистър в ЕПЕП.

При всички случаи задължението за е-връчване на квалифицирани търговци, държавни учреждения и лица, осъществяващи публични функции не следва да се заобикаля чрез упълномощаване на адвокат.

Затова предлагаме в § 115 да се добави следната точка, при съобразяване на преномерирването:

13. В чл. 51 се създават нови ал. 4 и 5 със следния текст:

„(4) Висшият адвокатски съвет може да признае, че по изключение поради своята възраст, местоположение и други важни обстоятелства адвокат не може да получава

²⁹ В практиката, на терен има съществени затруднения за разграничаване на хипотезите на досегашните ал. 2 и 4. Възможно е към момента на посещението от връчителя да липсват табели, а впоследствие такива да бъдат поставени, включително за целите на извънредна отмяна и започване отначало на цялото производство. От друга страна, понякога призовкарите неправилно не поставят уведомления, което води до забавяне на производството и нужда от ангажиране на съда с постановяване на разпореждания за ново връчване чрез уведомление. В същото време поставянето на уведомление, дори в хипотеза на преместено дружество, не вреди, а само помага на правната сигурност. Налице е неяснота и относно значението на изречението „Второ уведомление не се залепва“.

съобщения по електронен път. В тези случаи връчване на адвоката чрез единния портал за електронно правосъдие не се извършва, считано от вписването на решението в регистъра по чл. 360е, т. 11 от Закона за съдебната власт.

(5) Ал. 1 и 4 не се прилагат за връчването на адвокати на лица по 50, ал. 5 и чл. 52, ал. 2.“

Допълнителна точка относно чл. 55

Доколкото с промените в чл. 44, ал. 5 се предвижда телефонограмите, а в някои хипотези – и разписките, да са в електронна форма, а думите „образци“ и „книжа“ касаят традиционните хартиени носители, предлагаме в § 115 да се добави следната точка:

15. В чл. 55 се правят следните изменения:

- а) Заглавието се променя на „Формуляри“.
- б) Думите „образците на всички книжа“ се заменят с думата „формулярите“.

Допълнителна точка относно чл. 56

а) Ал. 1 е неprecизна и следва да се допълни, че се призовават и свидетели, и вещи лица. Срокът по ал. 3 обаче касае само страните, които трябва да се подготвят за заседанието, и това трябва да се уточни там.

б) Проблеми в практиката поражда неясното съотношение между разпоредбите на чл. 56, ал. 2 и чл. 142, ал. 3 ГПК. Те отчасти се дублират, отчасти са налице неуредени хипотези. Това налага ал. 2 тук да се отмени, а уредбата да се систематизира в чл. 142.

Предлагаме добавянето на следната точка в § 115:

16. В чл. 56 се правят следните изменения и допълнения:

- а) В ал. 1 след думата „страните“ се поставя запетая и се добавят думите „свидетелите и вещите лица“.
- б) Ал. 2 се отменя.
- в) В ал. 3, изр. 1 след думата „Призоваването“ се добавят думите „на страните“.

Допълнителна точка относно чл. 59

Предлагаме чрез § 115 да се създаде разпоредба, аналогична на чл. 140 АПК:

17. В чл. 59 досегашният текст става ал. 1 и се създава следната ал. 2:

„(2) Когато в съдебния акт или в съобщението не е указано в какъв срок може да се подаде жалба, съответният срок за обжалване се удължава с един месец. Когато погрешно е указано, че той не подлежи на обжалване, съответният срок за обжалване се удължава на шест месеца.“

Допълнителна точка относно чл. 61

С изменението в чл. 360е ЗСВ по проекта е предвидено да се събират данни за прекъсванията на ЕПЕП, които са от естеството да създадат затруднения за разчитащите на електронните системи страни. Когато тези затруднения са довели до невъзможност за спазване на срокове, при действащата уредба те ще трябва да искат възстановяване на срок. Доколкото

обаче ситуацията е безспорна – официално удостоверена, е за предпочитане срокът да не се счита изтекъл, без провеждане на отделно производство с подлежащ на самостоятелно обжалване акт. Доколкото съдът може да не е в известност за техническите проблеми, той не може да е задължен да следи това служебно. Затова предлагаме добавяне на нова точка в § 115:

18. В чл. 61 се създава следната нова ал. 2:

„(2) Сроковете за страните извън съдебно заседание не текат за времето, за което в дневника по чл. 360е, т. 9 от Закона за съдебната власт е отбелязано прекъсване или ограничение в работата на единния портал за електронно правосъдие. Съдът взема предвид спирането, ако страната се е позовала изрично на него при предприемане на процесуалното действие, за което се отнася срокът.“

Нова точка относно чл. 62

а) В практиката понякога се поражда спор дали при подаване по пощата или по електронен път е приложим крайният момент по чл. 62, ал. 1 изр. 1 – 24:00 ч., или по изр. 2 – 17:00 ч. Желателно е да бъде създадена яснота и за обикновените граждани като адресати на нормата.

б) Следва да се възприеме правило, аналогично на чл. 29, ал. 6 АПК.

Затова предлагаме в § 115 да се създаде нова точка:

19. В чл. 62 се правят следните изменения и допълнения:

1. в ал. 2, изречение първо след думата „форма“ се добавя „до края на двадесет и четвъртия час“;

2. създава се ал. 5:

(5) В случаите по ал. 2 и 4 сроковете за постановяване на актове започват да се броят от работния ден, следващ постъпването на изявлението в съда.

Т. 15 относно чл. 102е

а) По изложените по-горе съображения считаме промяната, изразяваща се в препратка към ЗСВ, за правилна, но следва да бъде предвидено изключение относно специфична уредба на ГПК.

б) Намираме за удачно да се въведе ал. 2, допускаща с разрешение на изрична норма или на съда извършването и на е-действия, различни от тези по чл. 360е¹ ЗСВ, т.е. различни от изявления в писмена форма, с цел да се отговори на бъдещото развитие на техниката. Предлаганата ал. 2 е аналогична на чл. 360а, ал. 2 ЗСВ, съотв. 102а, ал. 2 ГПК по проекта, която разширява допустимостта на други е-действия и за съда, извън тези в писмена форма по чл. 360а, ал. 1 ЗСВ и чл. 102а, ал. 1 по проекта, и е подходяща първоначално за гражданския процес като по-малко формален. Възможно е да се касае както за действия през ЕПЕП извън съдебни заседания (дори да съвпадат по време с тях), така и за изявления в съдебни заседания, напр. в рамките на видеоконференции.

в) Съдебната практика често (неправилно) изключва приложимостта на глава XI ГПК към някои части от кодекса. Следва при формулирането на разпоредбите да се избегне подобно тълкуване спрямо глава XIа, под претекст че последната е специална (урежда

електронни действия на страните и съда, докато глава XI урежда действия само на страните и то очевидно в устна и писмена форма на хартиен носител) и изчерпателна.

Предложените с проекта общите правила на ЗСВ предвиждат, че спрямо електронните изявления се извършва мигновена проверка и участникът се уведомява при несъответствие с изискванията. В този случай участникът може да коригира недостатъка веднага и не е необходимо да му бъде даван допълнителен срок от съда за санирането на изявлението. В останалите случаи, напр. когато несъответствието с изискванията за електронни изявления или с други изисквания е открито впоследствие, съобразно служебното начало следва да бъдат дадени указания.

Преследваната от Закона за съдебната власт цел за унифициране и автоматизиране на обработката на електронни изявления – чрез приемането им само през ЕПЕП, няма да може да бъде постигната, ако при подаване на изявления през друг канал – напр. чрез обикновена поща, съдът е длъжен да ги приеме, обработи и дори да даде указания за подаване по надлежния канал. Затова в тези случаи правилото на чл. 101 не следва да се прилага. По аналогичен начин съдът не дава указания, когато изявлението не е подадено в канцеларията му, по пощата или в друго ведомство, а на произволно трето място. Това не препятства страните без достъп до ЕПЕП да подават изявления, защото те винаги могат да го сторят на хартиен носител. С наредбата по чл. 360е ЗСВ може, за да се избегне подвеждане на гражданите, да се предвиди, че съдилищата не обявяват имейл адреси на страниците си или връщат автоматични съобщения при постъпване на изявления по други канали, напр. ССЕВ, че те нямат процесуална стойност.

г) Предлагаме да се уреди процедурата по вписване на иски молби, без да се лишават гражданите от правото си по чл. 360е¹ ЗСВ да ги подават на електронен носител. Подадената през ЕПЕП искова молба може да бъде изпратена през ЕПЕП или друг подходящ начин като електронно подписан оригинал на Службата по вписванията. Доколкото книгите по вписванията се водят на хартиен носител, в тях може да се подреди официално заверен препис от оригинала. Информацията за номера на вписването (досегашният щемпел с ръкописен подпис) може да бъде върната в съда като електронно удостоверение за извършената административна услуга. При съобразяване на преномерирането предлагаме точката да добие следния вид:

___ Чл.102е се изменя, както следва:

„Процесуални действия на участниците в производствата

Чл. 102е. (1) Процесуалните действия на участниците в производствата могат да се извършват в електронна форма при условията на Закона за съдебната власт, доколкото не е предвидено друго в този кодекс.

(2) При наличие на техническа възможност други процесуални действия могат да се извършват с помощта на електронни средства с разрешение на съда или когато закон предвижда това.

(3) За действията в електронна форма и с електронни средства се прилагат съответно чл. 100а и 102. Чл. 101 се прилага, при условие че действието е предприето съобразно чл. 360е¹, ал. 2, т. 4 от Закона за съдебната власт и участникът не е уведомен за нередовността незабавно по реда на чл. 360е¹, ал. 5 от същия закон.

(4) Когато подадена в електронна форма искова молба подлежи на вписване, съдът я препраща и в нотариалните книги се прилага заверен от овластен за това служител на Службата по вписванията препис.

Т. 17 относно чл. 102з

Систематиката спрямо действащия текст е подобрена, като правилно е запазено изискването за електронен времеви печат при е-пълномощно³⁰. Удачно е уточнено, че заверката на е-образа на хартиено пълномощно се извършва от представилия го адвокат – което става чрез полагане на КЕП със съответния придружаващ надпис. Споделяме и препращането към пълномощните по чл. 29 ЗЕИ, която административна услуга притежава достатъчна сигурност, за да се позволи използването ѝ и пред съд. Подкрепяме прецизирането на ал. 3, изр. 2, вкл. отпадането на изискването за заверка на преписа³¹.

Допълнителна точка относно чл. 102и

В общата част на ГПК относно процесуалните действия в електронна форма следва да се отвори такава възможност и за изпълнителното и нотариалното производство, за които правилата на ЗСВ не се прилагат. Предлагаме изборна възможност за е-форма в изпълнителното производство, а в нотариалното – за действията само на страните и то само тези в обикновена писмена/подписана форма (т.е. основно сезиращите действия). МП би могло да включи в проекта следната нова точка в § 115, при съобразяване на преномерирането:

___. Създава се чл. 102и със следния текст:

„Процесуални действия в изпълнителното и нотариалното производство

Чл. 102и. (1) Процесуалните действия на участниците в изпълнителното и нотариалното производство, за които е необходима обикновена писмена форма, могат да се извършват и в електронна форма, ако са подписани с квалифициран електронен подпис.

(2) Действията по ал. 1 могат да се извършват:

1. чрез системата за сигурно електронно връчване по Закона за електронното управление, или

2. чрез електронен адрес, обявен за тази цел на страницата в Интернет на съответния районен съд, Камарата на частните съдебни изпълнители или Нотариалната камара.

(3) Актовете и протоколите на съдебния изпълнител могат да се издават и в електронна форма, подписани с квалифициран електронен подпис.

³⁰ Това изискване никак не е самоцелно. Развитieto на техниката води до усъвършенстване на криптографските методи, но и на методите за преодоляване на по-стари защити. Така е възможно в съвременен момент да бъде представено фалшиво пълномощно, с вид да е подписано с много стар КЕП. Този проблем не стои при хартиеното пълномощно, дори и представено като електронен образ, защото при него съществува хартиен оригинал, който може да бъде изискан и проверен. Поставянето на електронен времеви печат не представлява прекомерно затруднение, доколкото ЕПЕП би могъл да предоставя такава безплатна услуга по отношение на пълномощни за пред съд.

³¹ Най-големият практически проблем, създаван от сегашния чл. 102з, е изискването на ал. 3 преписите за връчване да бъдат заверявани от служител на съда. Нещо, което не се изисква и не се практикува при подаване на искова молба на хартиен носител. И нещо, което създава затруднения в две направления. От една страна, парадоксално електронизацията ангажира по-голям човешки ресурс, свързан с удостоверяването на верността на преписите. (Кое е излишно, защото страната във всеки момент може да се убеди в автентичността им спрямо е-делото, като се регистрира в ЕПЕП, което трябва да се стимулира.) От друга страна, заверените преписи се таксуват по значително по-висока тарифа спрямо незаверените и се стига до отново парадоксални ситуации, при които ищещът дължи по-голяма такса за преписите, отколкото за самото дело. При отпадането на заверката обаче допълнението в изр. 3 „като за фотокопие“ е излишно (за незаверен препис се събира именно ниска такса), а и такъв термин ГПК не познава.

(4) Акт или документ на съдебен изпълнител в електронна форма може да се възпроизвежда в документ на хартиен носител, който има значението на незаверен препис, а ако е заверен от определен за това служител – на официален препис.“

По-долу сме предложили в съответните глави да бъдат уредени и някои частни въпроси.

Допълнителни точки относно чл. 108 и 119

В РГ беше постигнат консенсус за нуждата да се уреди подсъдността на дела, насочени срещу съда. Тези правила са необходими за избягване на съмнения в безпристрастността на съда и забавяния поради масови отводи. Това е свързано с доброто администриране на правосъдието, вкл. относно възможността за избор на надлежния съд при електронно подаване на искова молба. Подобен подход е следван в т. 21 ЗИД.

Новите точки в § 115, при съобразяване на преномерирането, могат да гласят така:

___ . В чл. 108 се създава ал. 3 със следния текст:

„(3) Искове срещу общи съдилища се предявяват пред най-близкия родово компетентен съд. Въззивно дело срещу общ съд се разглежда от най-близкия родово компетентен съд.“

___ . В чл. 119, ал. 3 думите „чл. 108, ал. 2“ се заменят с „чл. 108, ал. 2 и 3“.

Допълнителна точка относно чл. 131

С оглед възприетата в проекта презумпция по чл. 38а, ал. 3 ГПК, не е необходимо да се изразява изрично мнение дали страната желае съобщаване по електронен път (тя трябва изрично да посочи само ако не желае). Затова предлагаме в § 115, при съобразяване на преномерирането, да се добави следната точка:

___ . В чл. 131, ал. 2, т. 2 думите „и заявление дали желае връчване на посочения електронен адрес за връчване“ се заличават.

Допълнителна точка относно чл. 135а

а) Считаме, че следва да бъде въведена разпоредба за дистанционно участие от консулско представителство на републиката, което е необходимо, за да се възползваме от уредбата на Регламент (ЕС) 2020/1783. Тя обаче трябва да бъде въведена с необходимата точност, за да не се създава впечатление, че по този начин могат да участват (противно на регламента) и лица, които не са български граждани.

б) В унисон с целта за повишаване на дигитализацията и удобството на правосъдието за гражданите, трябва да бъдат разширени, в рамките на разумното, и възможностите за видеоконференция в България. Основните предизвикателства пред дистанционното участие са идентификацията на участващото лице, както и неговата свободна воля (че в помещението не се намира зад кадър лице, което да го заплашва във връзка с процесуалните му изявления, каквито случаи са известни в практиката на други държави). Това е наложило и законодателят да допусне дистанционното участие да се извършва само от съдебни зали и арести. Считаме, че подобна сигурност е налице и при участие от нотариална кантора, като разноските остават за поискалата страна. Също така считаме, че предвид професионалния характер на някои процесуални представители, те могат да се идентифицират със съвременни технологически средства, а рисковете за сигурността им са по-малки. Затова те трябва да могат да участват и от свои служебни помещения, като крайната преценка за това се остави у съда. Считаме, че средствата на видеоконференцията трябва да се използват и за спестяване

на бюджетни разходи по транспорт от лишени от свобода и избягване на шиканьозно водене на процеси, дори когато липсва тяхно съгласие. С цел спазване на конституционните гаранции това правило не следва да обхваща дела относно habeas corpus и трябва да осигурява възможност за ефективна защита.

Затова предлагаме следната нова точка в § 115:

___ . В чл. 135а се правят следните изменения:

а) В ал. 2 накрая се създават следните нови изречения: „Когато страната е български гражданин, тя може да присъства и в консулска служба или дипломатическо представителство на Република България в друга държава – членка на Европейския съюз. Страната може да участва и от българска нотариална кантора, разноските за което остават за нея независимо от изхода от делото.“

б) Създават се нови ал. 3 и 4 със следния текст:

„(3) Когато страната изтърпява наказание лишаване от свобода при специален, строг или общ режим, по разпореждане на съда тя участва в съдебното заседание чрез видеоконференция от мястото за лишаване от свобода. В този случай преписи от представените преди или в съдебното заседание документи се връчват на страната в помещението за видеоконференции, ако не ги е получила по-рано. Процесуалните представители присъстват по свой избор в сградата на съда или в помещението за видеоконференция в мястото за лишаване от свобода.

(4) Адвокатите и юрисконсултите с разрешение на съда могат да участват и от помещение по свой избор, в който случай се идентифицират по реда на Закона за електронната идентификация или Регламент (ЕС) № 910/2014 и се заснема цялото помещение.“

в) Досегашната ал. 3 става алинея 5.

Допълнителна точка относно чл. 142

Както се посочи по-горе, противоречието с чл. 56 ГПК следва да бъде отстранено. Срокът между призоваването и заседанието служи за подготовка на страната, но липсата му не пречат възможността ѝ да се информира, вкл. впоследствие от протокола, относно насроченото в съдебна зала следващо заседание. Затова следва да се изясни, че неспазването му не изключва правилото, че лицето се счита за редовно призовано за следващото заседание. За тази цел предлагаме следната нова точка в § 115:

___ . В чл. 142 се правят следните изменения:

а) В ал. 2 накрая се добавят следните изречения: „В случай на отлагане съдът може да укаже на страната да организира защитата си за следващо заседание в разумен срок. Неявяването на страната или пълномощника ѝ на това заседание не е пречка за разглеждане на делото.“

б) В ал. 3 след думата „страните“ се поставя запетая и се добавят думите „които са били редовно, макар и несвоевременно призовани“.

Допълнителни точки относно чл. 150, 151 и 156а

а) По отношение на международните видеоконференции следва да бъдат доразвити идеите на чл. 135а. Отново следва да се прецизира гражданството в съответствие с регламента.

б) Следва да бъде избегнато впечатлението, че при провеждане на видеоконференция се налага прилагане към е-делото на отделен външен носител на записа.

в) Аналогично на предложението по чл. 135а за адвокатите, вещите лица следва да могат да участват във видеоконференция и от места, различни от съд, затвор или арест. По отношение на тях рисковете са по-ниски, защото предварително са представили заключение; подмяна на самоличност е по-малко вероятна; а емоциите им не са от такова значение за оценка на доказателствата. И по отношение на тях обаче съдът следва да има право на преценка дали да допусне такова изключение.

г) По отношение на допълнително предложените варианти за участие от нотариална и адвокатска кантора, тук трябва да бъдат извършени съответни модификации.

д) Доколкото съгласно чл. 360а ЗСВ по проекта протоколите са удостоверителни изявления, които се приобщават към електронното дело и страните имат достъп до тях както електронно, така и при нужда на работни станции в помещенията на съда, следва и срокът за поправката им да тече от обявяването по е-делото, което представлява и достоверна дата.

Затова предлагаме в § 115 да се включат следните точки:

__. В Чл. 150 се правят следните изменения и допълнения:

а) алинея 3 се изменя така:

„(3) При провеждане на видеоконференция в протокола се вписват името и длъжността на съдебния служител от районния съд, на началника на затвора, началника на ареста или определен от тях служител, на служителя на консулската служба или дипломатическото представителство на Република България в друга държава – членка на Европейския съюз, или на нотариуса, присъстващ на видеоконференцията. Това правило не се прилага в случаите по чл. 135а, ал. 4 и чл. 156а, ал. 8.“

б) алинея 6 се изменя така:

„(6) За извършената видеоконференция, след уведомяване на участниците в нея, се изготвя видеозапис в електронна форма, който се въвежда в електронното дело.“

__. В чл. 151, ал. 1 думите „предоставяне на протокола на разположение на страните“ се заменят с „публикуването на протокола по делото в единния портал за електронно правосъдие“.

__. В чл. 156а се правят следните изменения:

а) В ал. 4 накрая се поставя запетая и се добавя изразът „а когато лицето е български гражданин – и в консулска служба или дипломатическо представителство на Република България в друга държава – членка на Европейския съюз, по неговото пребиваване.“

б) В ал. 5 думите „съдът, в който следва да се явят, съответно мястото за лишаване от свобода или ареста, където ще се използва видеоконференцията“ се заменят с „мястото, където следва да се явят“.

в) Създава се ал. 8:

„(8) Вещите лица с разрешение на съда могат да участват и от помещение по свой избор, в който случай се идентифицират по реда на Закона за електронната идентификация или Регламент (ЕС) № 910/2014 и се заснема цялото помещение.“

Т. 19 относно чл. 183

Поначало в рамките на РГ не бяха изказани съображения за нужда от промяна на смисъла на досегашното правило и начина на прилагането му. При това положение промяната се явява самоцелна. След започване на общественото обсъждане (на тогавашния проект за ЗИДЗСВ) в юридическите среди се породи тълкуване на новия текст, според което препис на хартия има по-голяма стойност от такъв с КЕП, което е неприемливо. Освен това в последното изречение по проекта е уредено изключване от доказателствата само на хартиения препис, но не и на електронния образ. Оказва се, че промяната създава повече съмнения, отколкото ползи. Тъй като досегашният текст не е създавал проблеми в практиката, предлагаме да бъде запазен с малко уточнение в ал. 2, че е-образът е вид препис по смисъла на ал. 1.

Текстът на точката, при съобразяване на преномерирането, би могъл да гласи така:

___. В чл. 183, ал. 2 думите „представен и като“ се заличават.

Противопоставяме се и на становищата за отпадане на чл. 184 ГПК. Разпоредбата само създава резервен вариант и не създава проблеми в практиката.

Допълнителна точка относно чл. 229

С оглед появилите се проблеми в практиката е необходимо да се уредят хипотезите на едновременно предявени отрицателни установителни и положителни установителни или осъдителни иски.

Когато първи е предявен осъдителен иск, отрицателният иск няма допълнителен предмет (по-тесен е) и без съмнение подлежи на прекратяване съгласно чл. 126 ГПК. Противоречия създава хипотезата на ОУИ, заведен след подадено заявление за издаване на заповед за изпълнение. Разрешението трябва да е аналогично (длъжникът има ред на защита чрез възражение, в който случаи ПУИ ще се счита подаден от датата на заявлението). Предлагаме това да се разпише изрично в чл. 414 ГПК, като правата на длъжника се гарантират чрез това, че исковата молба по прекратеното дело се счита за възражение.

В обратната хипотеза, когато първи е заведен ОУИ, осъдителният или положителният установителен иск не може да бъде прекратен като втори, защото е за нещо повече – снабдява и с изпълнителна сила. Той не следва и да бъде спрял, защото при шиканиране на ОУИ би могло да се стигне до фактическо възпрепятстване на правата на материално активно легитимирания. Теоретично погледнато, след като вторият иск вече не може да бъде оттеглян свободно, ищецът по първия няма правен интерес от него от гледна точка СПН. Все пак с оглед разпределяне на отговорността за разноските по първия иск спрямо формираната във втория СПН предлагаме в чл. 229 да се регламентира ОУИ да бъде спиран. Разбира се, това няма да се прилага, когато двата иска бъдат съединени по почин на съда или като насрещни в едно дело. Новата точка на § 115 би могла е следната:

___. В чл. 229, ал. 1 се правят следните изменения:

а) създава се т. 7 със следния текст:

„7. по иск за несъществуване на вземане, докато се разглежда по-късно предявен в друго дело иск за изпълнение на вземането, както и от подаването на заявление за издаване на заповед за изпълнение до приключване на делото по иска за съществуване на вземането;“

б) досегашната т. 7 става т. 8.

Допълнителна точка относно чл. 248

Намираме за необходимо да се подобри уредбата на изменението на решението в частта за разноските. Когато делото така или иначе ще бъде „пренесено“ пред горна инстанция за проверка на решението по същество, е излишно да се въвежда задължителна допълнителна повторна размяна на книжа, ново произнасяне, ново обжалване. Следва обаче да се остави възможност на съда сам да поправи грешките си, ако прецени това за удачно. Предлагаме включване на следната точка в § 115 от проекта:

___. Член 248 се изменя така:

„Чл. 248. (1) Страната може да поиска с писмена молба до съда, постановил решението, да го допълни или измени в частта за разноските. Искането може да се направи в срока за обжалване, а когато решението не подлежи на обжалване – в едномесечен срок от постановяването му. Препис от искането се връчва на насрещната страна, която в двуседмичен срок от получаването може да подаде отговор.

(2) Искането се разглежда в закрито заседание от съда, който е постановил решението.

(3) Ако срещу постановеното решение е подадена въззивна или касационна жалба и постановилият решението съд не се е произнесъл по искането за допълване или изменение в частта за разноските, компетентен да се произнесе по него е съдът, който разглежда жалбата, включително и при прекратяване на производството по иска, по жалбата и при недопускане на касационно обжалване.

(4) Определението по ал. 2 и 3 може да се обжалва по реда, по който подлежи на обжалване решението.”

Допълнителна точка относно чл. 268а

В преобладаващия брой случаи страните не се явяват във въззивните заседания. При това положение ресурсите по призоваването им, както и времето по осигуряването на зала и съвместно явяване на съдебния състав се явява разпиляно. Затова следва, подобно на производствата по търговски спорове, да се допусне възможност за решаване на второинстанционни дела в закрити заседания. Новото правило трябва да бъде рестриктивно, при съобразяване на критериите, развити в практиката на КС по отношение на подобна уредба в АПК. При наличие на доказателствени искания, по изрично искане на страните и при преценка на съда провеждането на открито заседание остава задължително. Предлагаме включване на следната точка в § 115 от проекта:

___. Създава се чл. 268а със следното съдържание:

„Разглеждане на делото в закрито заседание

Чл. 268а. (1) Въззивният съд може да разгледа делото в закрито заседание, когато:

1. в жалбите и отговорите на жалбите не са направени доказателствени искания или искания за разглеждане в открито заседание, и

2. не е необходимо служебно събиране на доказателства и

3. прецени, че за изясняване на делото не е необходимо да изслушва страните.

(2) С определението за разглеждане на делото в закрито заседание съдът указва на страните, че могат да представят писмени защиты в едноседмичен срок. На страните се връчва препис от определението, а на жалбоподателя – и от отговора на жалбата. Писмените защиты се представят с преписи според броя на насрещните страни, които се оставят на тяхно разположение в канцеларията на съда.

(3) Срокът за постановяване на решението тече от изтичане на срока по ал. 2.“

Допълнителни точки относно чл. 312, 322, 328, 330, 376

Държавата дължи да коригира съществуващите неточности в регламентацията на особените искиви производства. Тези предложения бяха приети консенсусно в РГ по е-правосъдие. По-конкретно необходимо е да се поправят вида на актовете и сроковете в бързите производства, да се съобрази промяната в номерацията по вече не толкова новия Семейен кодекс в производството по брачни дела, както и да се отстрани вътрешното противоречие в разпоредбата относно разглеждането на търговските спорове в закрито заседание, която го прави на практика невъзможно. Затова в § 115 може да се добавят следните точки:

___ . В чл. 312 се правят следните изменения:

а) В ал. 1 думите „деня на“ се заменят с „едноседмичен срок от“..

б) В ал. 2 думата „разпореждането“ се заменя с „определението“.

в) В ал. 3:

аа) в изречение първо думите „деня на постъпването им“ се заменят с „едноседмичен срок“; и

бб) в изречение второ думата „разпореждането“ се заменя с „определението“.

___ В чл. 322, ал. 4 думите „чл. 12“ се заменят с „чл. 6“, а думите „чл. 96, ал. 1, т. 2“ – с думите „чл. 46, ал. 1, т. 2“.

___ . В чл. 328 думите „чл. 13“ се заменят с „чл. 7“.

___ . В чл. 330, ал. 3 думите „чл. 101“ се заменят с „чл. 51“.

___ . В чл. 376 алинея 2 се изменя, както следва:

„(2) В случаите по ал. 1 съдът разглежда делото в открито заседание, когато страна изрично е поискала това.“

Допълнителна точка относно чл. 390

Считаме за необходимо извършването на също консенсусно приетите в РГ корекции в обезпечителното производство, като се предвиди компетентният съд при чуждестранен молител чрез следната нова точка в § 115:

__. В чл. 390, ал. 1 се създава изречение второ със следния текст: „Ако молителят няма постоянен адрес или седалище в Република България, искането се подава до родово компетентния съд по местонахождението на имота, който ще служи за обезпечение, или по постоянния адрес или седалището на ответника.“

Допълнителни точки относно чл. 395 и 400

Обезпечителната заповед е институт, подобен на изпълнителния лист. Затова се налага дигитализацията на ИЛ, въведена със ЗИД-ГПК от ДВ, бр. 11 от 2023 г., да бъде пренесена и спрямо обезпечителните заповеди. Предлагаме в § 115 да се включат и следните точки:

__. В чл. 395 се извършват следните изменения:

а) В ал. 2 след думите „в деня на подаването ѝ“ се добавя „или най-късно до края на следващия работен ден“.

б) В ал. 3 накрая се добавя следното ново трето изречение: „Обезпечителната заповед се издава в електронна форма, а когато това не е възможно, се издава в един екземпляр на хартиен носител.“

в) Създава се нова ал. 4 със следния текст:

„(4) Обезпечителната заповед в електронна форма се обявява в електронна партида, в която се отбелязват и: нейният номер; действията по налагане, съобщаване и отмяна на мерките; съдебните актове за отмяна или обезсилване на обезпечението. Достъп до партидата имат молителят и посочените от него процесуални представители и съдебни изпълнители; съответната Служба по вписванията, когато е допусната възбрана; а длъжникът – от деня, в който му е връчено съобщение за наложената обезпечителна мярка.“

__. В чл. 400, ал. 2 изр. 1 се изменя така: „Налагането на възбрана става по молба, в която се посочва номерът на делото и на обезпечителната заповед, чрез вписване в нотариалните книги на оригинала на обезпечителната заповед на хартиен носител, съответно на заверен от овластен за това служител на Службата по вписванията препис от обезпечителната заповед в електронна форма.“

Допълнителна точка относно чл. 405

Чл. 405 въвежда странното и рисково изключение ИЛ по чуждестранни иски да се издава, преди да са изпълняеми в България. Създава и административни затруднения по укриването на тези физически ИЛ от страните. Тъй като след измененията със ЗИД-ГПК от ДВ, бр. 11 от 2023 г. ИЛ вече ще се издава в електронна форма, тази конструкция не е възможна. Предлагаме това несъответствие да бъде отстранено с нова точка в § 115:

__. В чл. 405, ал. 4, изр. 2 се изменя така: „Изпълнителният лист въз основа на актовете по чл. 404, т. 3 се издава, след като решението по допускане на изпълнението влезе в сила.“

Допълнителна точка относно чл. 406

а) Приветстваме отпадането, спрямо проекта на нов ЗСВ, на специално правило за частично издаване на ИЛ³².

³² Разпоредбите относно ИЛ се прилагат от години без проблем. Че може да се постанови частично издаване на ИЛ и че това става с разпореждане, следва ясно от чл. 407 ГПК. Но ИЛ не се издава въз основа на разпореждането в смисъла на чл. 405 ал. 1 вр. чл. 404 ГПК.

б) Чл. 406, ал. 3 ГПК изисква съдията да отбележи издаването на ИЛ върху акта. Още в хартиения документооборот тази разпоредба се нуждеше от промяна, като думата „съдията“ се замени от „се“, тъй като полагането на щемпела и връчването на ИЛ се извършва от съдебен служител. Доколкото обаче съдебните актове ще се издават в електронна форма, полагане на физически щемпел не е възможно, полагането на електронен поради убиквитета на е-документите е излишно, а електронното дело съдържа записи за издадените ИЛ, считаме, че разпоредбата следва да отпадне изцяло.

Предлагаме § 115 да се създаде нова точка, при съобразяване на преномерирането, която да гласи така:

__. В чл. 406 алинея трета се отменя.

Допълнителни точки относно чл. 408 и 409

Правилата за е-ИЛ следва да се прецизират, като на законово ниво се уреди съдържанието на партидата (както досега на законово ниво беше уредено наличието на единствен екземпляр и отбелязванията) и отклонението от правилото на ЗСВ, че всяка страна има незабавен достъп до делото. Следва да се отстрани и несъгласуваност относно дубликата – когато ИЛ е на хартиен носител, и дубликатът следва да е такъв, иначе може да се подрие правната сигурност. Предлагаме следните редакции на нови точки в § 115:

__. В чл. 408 ГПК се правят следните изменения:

а) Създава се нова ал. 3 със следния текст:

„(3) Изпълнителният лист в електронна форма се обявява в електронна партида, в която се отбелязват и: неговият номер; обстоятелствата по чл. 434, ал. 3; съдебните актове за поправка, отмяна, обезсилване или спиране на изпълнението по листа или акта, въз основа на който е издаден, и тяхната отмяна; решенията по отрицателни установителни искиове във връзка с вземането.“

б) Ал. 4 се изменя така:

„(4) Молителят и посочените от него процесуални представители и съдебни изпълнители, както и ответниците – държавни учреждения, имат право на достъп до партидата на изпълнителния лист. Длъжникът, другите заинтересовани лица и посочените от тях процесуални представители имат право на достъп, след като препис от листа бъде връчен на длъжника от съдебния изпълнител.“

__. В чл. 409, ал. 1 след думите „от него“ се добавя „също на хартиен носител“.

Относно електронното заповедно и изпълнително производство

С измененията със ЗИД-ГПК от ДВ, бр. 11 от 2023 г. беше въведен електронен изпълнителен лист и електронна форма на заповедното производство. Някои от разпоредбите обаче не са прецизни или несъгласувани, на което вече сме обръщали внимание, или не съответстват на останалите изменения в ЗСВ и ГПК в частта за е-правосъдие, поради което в следващите редове предлагаме тяхното подобряване.

Допълнителни точки относно чл. 409а – 411

а) Чл. 409а и 410 ГПК не са систематично издържани. Част от общите въпроси относно формата, разбираана като технически канал за комуникация, са уредени в чл. 409а. Тези

въпроси са предмет на уредба и в чл. 410, ал. 4 изр. 2, който, противно на заглавието на члена „Заявление...“ урежда „всички последващи процесуални действия“. Останалите текстове на чл. 410, ал. 4, изр. 1-во, ал. 5 и 6, привидно касаят заявлението. В действителност те не съответстват на оригиналния предметен обхват на разпоредбата, която касае формата, но разбира се като необходими реквизити, като съдържание. Считаме, че ако всички свързани с техническия носител особености, спрямо общите правила на ЗСВ и ГПК, бъдат изведени в чл. 409а, това ще съответства на заглавието на разпоредбата „водене на заповедното производство в електронна форма“. Кодифицирането на въпроса в един член ще допринесе и за по-лесното разбиране и ориентиране.

Формулировката на разпоредбата чл. 409а, ал. 1 ГПК е вътрешно противоречива, непълна и подвеждаща, спрямо други текстове на ГПК, вкл. както се променя с проекта на ЗСВ. Опозицията „действия – актове“ е неоправдана. Съдът извършва процесуални действия, като актовете му са едно от тези действия. Регламентацията, че „всички“ действия се извършват електронно се изключва от следващите разпоредби на чл. 409а и 410 ГПК, които предвиждат, че страните могат да подават заявления на хартиен носител. Считаме, че, вместо да се създава общо правило с разхвърляни изключения, за предпочитане е субектите на задължението за е-действия да бъдат уредени в един член с отделни алинеи, с ясен и точен обхват на това задължение.

Със ЗСВ и ГПК е предвидено водене на дела в е-форма, като според чл. 360з, ал. 12 ЗСВ по проекта наред с е-делото се води и преписка на хартиен носител, а според § 110 и 111 ЗСВ временно ще се водят и дела на хартиен носител. Ако не бъде предвидено изрично изключение, задължение за хартиена преписка ще съществува и по заповедното производство.

Кръгът на лицата, за които съществува задължение за е-подаване, считаме, че е стеснен ненужно. Неясен е изразът „с изключение на търговците и лицата, представлявани от адвокат“. Едното възможно тълкуване е, че търговците не подават е-заявления, а лицата, представлявани от адвокат, подават. Тогава цитирането на чл. 50, ал. 5 ГПК, което визира търговци, е безсмислено, щом със следващата дума те се изключват. Ако се имат предвид търговците, които не са по чл. 50, ал. 5 ГПК, то въвеждането на изключение е ненужно, тъй като за тях не се въвежда и задължение. Другото възможно тълкуване е, че и търговците, представлявани от адвокат, и лицата, представлявани от адвокат, са изключени от задължението за е-подаване. Невероятно е обаче законодателят да споменава търговците едновременно с лицата, тъй като търговците са вид лица. Освен това подобно разбиране във висша степен обезсмисля дигитализацията на заповедното производство, тъй като преобладаващият брой заявления се подават от адвокат, а нежеланите масови заявители лесно могат да ангажират такъв само за подаване на предварително подготвени заявления.

В момента чл. 410, ал. 2 препраща към чл. 127, ал. 1, т. 1 ГПК, съдържаща изискване за посочване на компетентния съд. Както се посочи по-горе, ключовата идея на промените в заповедното производство е съдията и съдът да се определят след подаването на заявлението. В тази връзка реквизитът за заявлението, изискващ посочване на съда като условие за редовност следва да отпадне.

Много често вземания при общи условия се претендират от масови заявители. Техните общи условия бързо стават известни на съда. Прилагането на хартиено копие, респ. на е-образ на общите условия, заема излишен хардуерен ресурс и разход на хартия.

Налице е противоречие между новата разпоредба за подаването – чл. 410, ал. 6, и разпоредбата, която вече урежда компетентния съд – чл. 411, ал. 1. Втората освен привръзките „всеки съд“ и „по постоянен/ настоящ адрес на заявителя“, въвежда в последното си изречение и привръзката „адрес на длъжника“. С цел избягване на противоречия чл. 410, ал. 6 трябва да се оформи като препращаща.

Правилото за служебната проверка на подсъдността не е излишно дори при заявленията по чл. 410 ГПК, защото и тук е възможно делото да е образувано погрешно без централизирано разпределение, спрямо което съдът не може да остане безучастен.

Използваният в досегашния текст термин „незабавно“, възприет от предишната редакция на чл. 411, ал. 1, създава противоречива практика, като една част от съдебните състави изпращат делото незабавно след като актът породи действие, т. е. след влизането му в сила, а други състави му придават предварително изпълнение и изпращат делото преди изтичане на срока за обжалване. Препоръчително е нормата да се прецизира. При новата уредба обжалваемостта на акта губи смисъл, като евентуални пороци ще могат да бъдат отстранявани по реда на споровете за подсъдност.

б) Както се посочи, изглежда идеята на новата редакция на чл. 411, ал. 1 е да урежда не мястото на подаване, а компетентния съд (доколкото при централизираното разпределение двата въпроса следва да се разделят, защото съдът е предварително неизвестен). Добавеното между първо и второ четене на ЗИД-ГПК изр. 3 обаче не държи сметка за тази разлика и следва да се прецизира.

Правилото на чл. 411 ал. 3, изр. 2-ро не е на място, тъй като не касае само подаването на заявления (вж. по-горе аналогичен проблем в чл. 410, ал. 4, изр. 2). То е и излишно да се предвижда (дори на подходящо място), защото това вече следва за всички дела от чл. 38а, ал. 3 ГПК (която по проекта става ал. 4). Трябва да се изключи обаче възможността за отказ от е-връчване – чл. 38а, ал. 4 ГПК (която по проекта става ал. 5).

Когато длъжникът е декларирал, че има настоящ адрес в чужбина, това е достатъчно да се предположи, предвид носената административнонаказателна отговорност, че обичайното му местопребиваване е в чужбина. В този случай длъжникът не може да се защити, а заповедта ще подлежи на обезсилване в неопределен момент. Затова и в този случай с допълнение в чл. 411, ал. 2, т. 4 следва кредиторът да бъде напътен да използва друг ред за защита – исковия.

_. Чл. 409а се изменя така:

„Водене на заповедното производство в електронна форма

Чл. 409а. (1) Всички процесуални действия на съда в заповедното производство, включително издаването на заповед за изпълнение и изпълнителен лист, се извършват в електронна форма, освен когато тази глава изрично предвижда друго. Преписка на хартиен носител не се води.

(2) Лицата по чл. 50, ал. 5 и чл. 52, ал. 2, както и лицата, представлявани от адвокат, подават заявления само в електронна форма.

(3) Когато заявлението е подадено в електронна форма, всички последващи процесуални действия в заповедното производство, за които е предвидена писмена форма, се извършват от заявителя само в електронна форма, с изключение на процесуалните действия при обжалване и в производства по чл. 422, 423 и 424.

(4) Извън случаите по ал. 2 и 3 страните могат да извършват процесуални действия в електронна форма или на хартиен носител. Когато подаването в електронна форма е обективно невъзможно, заявителите могат да извършват процесуални действия на хартиен носител и в случаите по ал. 2 и 3.

(5) Действията на страните в електронна форма се извършват посредством единния портал за електронно правосъдие.

(6) Страните могат да се запознават с делото и да получават преписи по реда на чл. 571 от закона за съдебната власт във всеки районен съд, а по дела по чл. 417, ал. 1, т. 3, 6, 10 – в съда, разглеждащ делото.”

_. В чл. 410 се правят следните изменения и допълнения:

а) В ал. 2 думите „чл. 127, ал. 1“ се заменят с „чл. 127, ал. 1, т. 2 – 6“.

б) В ал. 3 се добавя следното изречение второ: „Вместо да приложи общите условия, заявителят може да посочи публикацията им на интернет страницата на отрасловия регулаторен орган, който ги е одобрил.“

в) Ал. 4 и 5 се отменят.

г) Ал. 6 се изменя така:

„(6) Заявление на хартиен носител се подава в който и да е районен съд, с изключение на заявленията по чл. 417, ал. 1, т. 3, 6 и 10, които се подават в районния съд, компетентен да ги разгледа съгласно чл. 411, ал. 1. Съдът извършва служебна проверка на местната подсъдност и ако прецени, че делото не му е подсъдно, го изпраща на надлежния съд с определение, което не подлежи на обжалване.“

_. В чл. 411 се правят следните изменения и допълнения:

а) В ал. 1, изр. 3 думите „заявлението се подава“ се заменят с думите „заявлението по чл. 417, ал. 1, т. 3, 6 и 10 се разглежда от съдия от районния съд“.

б) В ал. 2, т. 4 след думата „постоянен“ се допълва „или настоящ“.

в) В ал. 3 изр. 2 се изменя така: „Спрямо заявителя чл. 38а, ал. 5 не се прилага.“

Допълнителни точки относно чл. 412 – 414а

а) Посочването в чл. 412, че подписът на съдията е електронен, е ненужно. Задължението за постановяване на съдебни актове в електронна форма вече съществува и е общо уредено в ЗСВ, а оттам следва и подписването им с КЕП, доколкото няма какъв друг подпис да бъде положен, освен електронен. С проекта се предвижда и по-детайлното разписване на правила за подписите в чл. 360а ЗСВ. Въвеждането на изрична уредба в ГПК по отношение на само един от множеството постановявани в електронна форма актове

всъщност поражда риск от нежелано тълкуване по аргумент за обратното, че отпада електронното подписване на всички други актове.

б) Предложението ни по повод чл. 414, ал. 4 е за да се изключи колизията с предявен отрицателен иск (по мотиви, изложени по-горе, към чл. 229 ГПК).

Уточнението, че електронното възражение се подава през ЕПЕП, е ненужно предвид въведения принцип в чл. 360е¹, ал. 2, т. 4 от проекта на ЗСВ, както и предвид предложеното от нас генерално извеждане на правилото за целите на заповедното производство в чл. 409а, ал. 5.

в) В чл. 414а уточнението „писмено“ пред „на хартиен носител“ е излишно и противоречи на изискването за краткост по чл. 9 ЗНА. По отношение на цитирането на ЕПЕП важи казаното в предишната буква.

Чл. 414а, ал. 1 и 2 ГПК уреждат два варианта на материалноправното становище на ответника по заповедта. Разкъсването им с правила относно процесуалната форма за подаването е неудачно. Тя касае и двата варианта и трябва да ги следва.

_ . В чл. 412, т. 12 думата „електронен“ се заличава.

_ . В чл. 414 се правят следните изменения и допълнения:

а) В ал. 3 думите „чрез Единния портал за електронно правосъдие“ се заличават.

б) Създава се нова ал. 4 със следния текст:

„(4) Дело, образувано по иск за несъществуване на вземането, предявен след подаване на заявлението, се прекратява. Когато искът е предявен до изтичане на срока по ал. 2, прекратеното дело се прилага по заповедното производство и се счита, че е налице възражение.“

_ . В чл. 414а ал. 2 и 3 се изменят така:

„(2) Ако с поведението си длъжникът не е дал повод за предявяване на вземането, той може да възрази, че не дължи разноски за производството.

(3) Възражението може да бъде подадено на хартиен носител до който и да е районен съд или в електронна форма.“

Допълнителни точки относно чл. 416 – 418

а) В чл. 416 притеснение предизвиква запазеното изискване за отбелязване на издаването на ИЛ „върху заповедта“. Когато заповедта е е-документ, това ограничава възможните технически решения. (Вж. и предложението относно чл. 406, ал. 3.) Следва да се има предвид и предложеното по-горе отбелязването да се извършва по делото.

Със ЗИД-ГПК, обн. в ДВ. 11/2023 г. по същество удачно се предвиди, че исковият съд издава изпълнителен лист за вземането, предмет на заповедта. Освен че е езиково непрецизна, разпоредбата не отчита, че още в заявлението за издаване на заповед за изпълнение има адресирано до заповедния съд искане за издаване на ИЛ. Исковото дело обаче е отделно и при липса на разпоредба, запазваща на това сезиране съдът ще издава ИЛ само при нарочно искане. Предлагаме този дефект да се отстрани. Считаме също така, че

трябва да бъде закрепена в закона тълкувателната практика, че искивият съд се произнася по разносните в заповедното производство, че произнасянето му е с изпълнителна сила и че искивият съд е компетентен по заповедта, когато искът бъде оттеглен. Следва да се преодолеят и колебанията дали искивият съд може да се произнася по разносните за частта от заповедта, с която не е сезиран въз основа на възражение и съответен иск.

б) Както се посочи по-горе, отбелязването на издаването на ИЛ върху заповедта е неподходящо. То се извършва по е-делото. Това налага промяна и в чл. 418, ал. 2 и 6.

Изискването по ал. 6 съдебният изпълнител да връчи заповед „с отбелязването за издаден изпълнителен лист“, не охранява никакви права – така или иначе съгласно чл. 428, ал. 1 ГПК с призовката за доброволно изпълнение се връчват както заповедта, така и препис от самия ИЛ.

В същото време следва да се укаже, че нарочна бележка има смисъл да се прави само върху оригиналните документи по чл. 417, ал. 3, 6 и 10, както и документът следва да бъде присъединен по делото и с тази бележка.

_. В чл. 416 се правят следните изменения и допълнения:

а) В ал. 1 думите „и отбелязва това върху заповедта“ се заличават.

б) В ал. 2 след думата „съд“ се добавя „служебно“.

в) Създава се следната нова ал. 3:

“(3) Съдът, разглеждащ исковото производство, се произнася по разносните в заповедното производство, включително когато възражението е срещу част от вземането или заповедта е обезсилена за част от вземането спрямо съответния длъжник. Този съд обезсилва заповедта за изпълнение, когато искът бъде оттеглен. Този съд издава изпълнителен лист за разносните в исковото и заповедното производство.”

_. В чл. 418 се правят следните изменения и допълнения:

а) В ал. 2 думите „отбелязва по електронната партида чрез Единния портал за електронно правосъдие“ се заменят с „присъединява по електронното дело“.

б) В ал. 6 думите „заповедта за изпълнение с отбелязването за издаден изпълнителен лист“ се заличават.

Допълнителни точки относно чл. 422 – 425

а) В интерес на адресатите на актовете е в чл. 422 да бъде изрично кодифицирана тълкувателната практика, че с подаването на възражение отпада изпълнителната сила на заповедта в частта за разносните.

б) В чл. 423 ГПК трябва да се прецизира, че съдът по извънредна отмяна на заповедта не действа като въззив.

в) По изложените относно образците на връчване съображения, образците на заповедни книжа в е-форма трябва да се наричат формуляри в чл. 425 ГПК.

_. В чл. 422, ал. 2 след думата „освен“ се добавят думите „по отношение на разностите и“.

_. В чл. 423 се правят следните изменения и допълнения:

а) В заглавието, в ал. 1 и в ал. 2 думата „въззивния“ се заменя с „окръжния“.

б) В ал. 3, изр. 1 след думата „съдът“ се добавят думите „в състав от трима съдии“.

_. В чл. 425 се правят следните изменения:

а) Заглавието се изменя така: „Формуляри“

б) Ал. 1 се изменя така:

“(1) Министърът на правосъдието издава наредба, с която утвърждава формуляри на заявление за издаване на заповед за изпълнение, заявление за издаване на заповед за изпълнение въз основа на документ, заповед за изпълнение и другите документи във връзка със заповедното производство.”

в) Навсякъде в ал. 2 думата „образец“ се заменя с „формуляр“.

Допълнителни точки относно чл. 426 – 528

а) Следва да се прецизира разпоредбата на чл. 426 ГПК относно е-ИЛ. Наличието на достъп на СИ до е-партидите на е-ИЛ е уредена в ЗСВ и е извън предметното поле на ал. 1, която урежда формата на сезиране и изпълнителните основания. Освен това, достъпът не може да се получава служебно, а едва след овластяване от взискателя на конкретен СИ (вж. предложението ни по чл. 408, ал. 4 ГПК). В ал. 5 неправилно се сочи, че пречка за образуване е наличието на предходно образувано дело (образуването може и да е нередовно), вместо за изпълнението, и неправилно се сочи, че основание за ново изпълнение е самото заличаване на предходното дело, когато то е само доказателство (което може да бъде и опровергано от други доказателства, когато е невярно). Неудачно е прието, че след приключване на изпълнително дело (т.е. след плащане) може да бъде отпочнато ново. Не е нужно тук да се урежда и незабавното вписване на образуването на изпълнителното дело, когато то, наред с други обстоятелства, е вече уредено в чл. 434, ал. 3.

б) Неудачно е в чл. 434 да се урежда техническият канал за комуникация между СИ и е-партидата, тъй като това е въпрос на устройствения закон ЗСВ и делегираната с него подзаконова уредба. Не е удачно процесуалният закон да ограничава техническите интеграционни решения.

в) Електронизацията следва да се разпростре и върху изпълнителния процес и извън въпросите на е-ИЛ. Затова по-горе предложихме е-форма на изявленията на страните и на актовете на нотариуса да се предвиди в чл. 102и. Освен това следва да се предвиди задължително изпращане на изпълнителните дела в електронна форма в контролно-отменителното производство по чл. 436 ГПК. Така се спестяват и усилията на съда по дигитализирането им.

г) В чл. 455 следва да се отбележи, че изискването за отбелязване върху ИЛ важи само когато той е издаден върху хартиен носител.

д) В чл. 456 следва с оглед наличието на е-ИЛ да се осъвременят правилата за присъединяване на вискатели, чиито ИЛ са представени по друго изпълнително дело.

е) Нужно е да се отстрани и неяснотата относно реда за събиране на глобите по чл. 528.

_. В чл. 426 се правят следните изменения:

а) В ал. 1 думите „след като служебно получи достъп до същия чрез Единния портал за електронно правосъдие“ се заличават.

б) Ал. 5 се изменя така:

„(5) До прекратяване на предходно образувано изпълнително производство съдебният изпълнител не може да започне изпълнение за същото вземане и между същите страни. Преди пристъпване към изпълнение съдебният изпълнител извършва служебна проверка за това в електронната партида на изпълнителния лист.“

_. В чл. 434, ал. 3 думите „чрез Единния портал за електронно правосъдие“ се заличават.

_. В чл. 436, ал. 3, изр. 3 думите „може да“ се заличават и накрая се поставя запетая и се добавя текстът „подписани, съответно заверени с квалифицирания електронен подпис на съдебния изпълнител“.

_. В чл. 455, ал. 2, изр. 2 накрая се добавя „на хартиен носител“.

_. Чл. 456 се изменя така:

„Чл. 456. (1) През всяко време на изпълнението, докато разпределението не е изготвено, в производството могат да се присъединят и други кредитори на същия длъжник.

(2) Присъединяването става с писмена молба, в която кредиторът посочва номера на изпълнителния си лист, издаден в електронна форма, или прилага друг акт, подлежащ на изпълнение, или удостоверение от съдебния изпълнител, че актът е приложен към друго изпълнително дело.

(3) Удостоверението съдържа указание за неудовлетворения остатък от вземането, включващ главница, лихви и разноски, и деня, към който е определен остатъкът.

(4) Когато въз основа на изпълнителния лист в електронна форма е било образувано друго изпълнително дело, съдебният изпълнител служебно събира данните по ал. 3 и изпраща уведомление по него.

(5) Преди извършване на разпределение съдебният изпълнител служебно събира актуални данни по ал. 3. Сумите по разпределението се превеждат по сметката на съдебния изпълнител, пред когото е висящо първото образувано изпълнително дело, който отбелязва погасяването по електронната партида на изпълнителния лист.“

_. В чл. 528 ал. 6 се изменя така:

„(6) След влизане в сила на постановлението за налагане на глоба същата се събира от съдебния изпълнител в образуваното изпълнително дело по реда на този кодекс.“

Допълнителни точки относно нотариалното производство

Електронизацията следва да се разпростре и в нотариалното производство, каквато теза се застъпва и в правната литература. По-горе предложихме в чл. 102и да се предвиди възможност за подаване на изявленията на страните в е-форма, но общо правило за актовете на нотариуса понастоящем не може да се възприеме. Затова така предлагаме тестово и умерено да се допусне участие на вещи лица, свидетели и преводачи чрез видеоконференция, чрез препращане към правилата за съдебната видеоконференция и уреждане на съответните особености. В съответствие със съвременните тенденции предвиждаме нов вид нотариална заверка, при която нотариусът издава електронен документ с гарантирана вярност спрямо писмен първообраз. Аналогично на предложеното относно изпълнителното производство, съдебният контрол следва да се извършва въз основа на изпратен от нотариуса електронен препис от делото.

_. В чл. 573 се създава нова ал. 4, както следва:

„(4) Вещи лица, свидетели и преводачи могат да участват в нотариалното производство чрез видеоконференция от канцеларията на друг български нотариус, който проверява самоличността им. Чл. 143, ал. 4, чл. 150, ал. 3 и 6 и чл. 156а се прилагат съответно.“

_. В чл. 577, ал. 1 се създава изречение 2 със следното съдържание: „Всички документи се изпращат на съда в електронна форма, подписани, съответно заверени с квалифицирания електронен подпис на нотариуса.“

_. Чл. 585, ал. 2 накрая се поставя запетая и се добавя следния текст: „а когато са участвали чрез видеоконференция, подписват декларация, която се прилага към акта.“

_. В чл. 591 се създава нова ал. 3 със следния текст:

„(3) Завереният препис на документ на хартиен носител може да бъде изготвен във формата на електронен документ, в който случай удостоверяването се подписва с квалифицирания електронен подпис на нотариуса.“

Допълнителни точки относно чл. 627е и 627ж

Следва да се прецизират правилата по приложение на регламента относно европейското удостоверение за наследство, свързани със задължението на съдилищата за уведомяване на бенефициерите, което може да се извършва чрез електронния Държавен вестник, както и с оттеглянето и измененията на вече издадени удостоверения. Следва да се отбележи, че стандартът на уведомяване на наследниците чрез „Държавен вестник“ вече съществува в чл. 230, ал. 2 ГПК.

_. В чл. 627е се правят следните изменения и допълнения:

а) Създават се нови ал. 2, 3 и 4 със следния текст:

„(2) Заявителят декларира писмено верността на заявените от него обстоятелства.

(3) Известията до потенциални бенефициери се извършват чрез публикация в неофициалния раздел на „Държавен вестник“.

(4) За установяване на дяловете на бенефициерите съдът дава възможност на заинтересованите лица да посочат дали е налице приемане или отказ от наследство от бенефициерите и при необходимост служебно призовава наследниците по чл. 51 от Закона за наследството.“

б) Досегашните ал. 2, 3 и 4 стават съответно ал. 5, 6 и 7.

в) Създава се нова ал. 8 със следния текст:

„(8) Заявлението, издаденото удостоверение и неговата поправка, изменение или оттегляне се отразяват в книгата по чл. 49 от Закона за наследството.“

_. В чл. 627ж се правят следните изменения и допълнения:

а) В заглавието думите „Обжалване на актовете за поправка“ се заличават.

б) Създава се нова ал. 1 със следния текст:

„(1) Съдът може служебно да оттегли удостоверението, когато не е отправено искане за изменението му или не може да бъде изменено. Искания за издаване на ново удостоверение се разглеждат в същото дело.“

в) досегашните ал. 1 и 2 стават съответно ал. 2 и 3.

Допълнителна точка относно преписите

Преписът е вид копие – чрез ръчно или с пишеща машина отделно възпроизвеждане на буквите. И преписът, и копиемо могат да бъдат и заверени, и незаверени. В новия ГПК безкритично е възпроизведена вече отживялата форма само на преписа, която е била единствена при приемането на първоизточника. Това създава неяснота за гражданите и затруднения в практиката. Електронните документи (а такива по смисъла на регламента са и видеозаписите) не могат да имат преписи. В ГПК и ЗСВ паралелно се въвежда и формата „копие“/ „фотокопие“, доколкото в ТДТ под препис неправилно се има предвид само официално заверен. Затова предлагаме терминологията да бъде уеднаквена с въвеждане на нова точка в § 115:

_. Навсякъде думите „препис“, „преписи“, „преписа“, „преписът“, „заверен препис“, „заверени преписи“ се заменят с думите „копие“, „копия“, „копието“, „копието“, „заверено копие“, „заверени копия“. В чл. 184, ал. 1, чл. 417, ал. 3, чл. 621, ал. 1, чл. 622, ал. 3, чл. 622а, ал. 2, чл. 623, ал. 2 думата „заверен“ се заменя със „заверено“. В чл. 183, ал. 1 и 2 думите „заверен от страната“ и „завереният от страната“ се заменят съответно със „заверено от страната“ и „завереното от страната“. В чл. 591, ал. 1 думата „друг“ се заменя с „друго“.

VII. § 116 относно НПК

а) Подкрепяме промените, като препоръчваме известни стилистични корекции..

б) Считаме обаче, че е наложителна законова намеса в чл. 247. Това всъщност е теснината (bottleneck) при електронизацията на наказателното производство, доколкото ако прокуратурата не предава на съда постепенно създаденото от нея и органите на досъдебното производство съобразно ЗСВ електронно дело, то за съда се създава прекомерно затруднение да сканира понякога огромни материали.

Предлагаме § 116, т. 1, б. „а“ да се измени така:

а) алинея 7 се изменя така:

„(7) Съдът издава актовете си в електронна форма при условията на Закона за съдебната власт, освен ако в този кодекс е предвидено да се издават на хартиен носител, устно или в присъствието на определени лица.“

Предлагаме да се създадат следните нови точки, като останалите се преномерират:

_. В чл. 247 алинеи 2 и 3 се изменят така:

„(2) Обвинителният акт се подава през единния портал за електронно правосъдие, подписан с квалифициран електронен подпис. Към него се прилагат електронното досъдебно производство по чл. 360з от Закона за съдебната власт, включително актовете по чл. 360а в електронна форма, заверените електронни образи на документите, съставени на хартиен носител, и свързаните производства. На съда се предава и наличната преписка по чл. 360з, ал. 12 от Закона за съдебната власт. Такса за преписите за връчване на обвинителния акт се събира само ако делото приключи с признаване на подсъдимия за виновен.

(3) Тъжбата и доказателствата могат да бъдат подадени чрез единния портал за електронно правосъдие, подписана, съответно заверени с квалифициран електронен подпис. В този случай страната заплаща предварително и такса за преписите за връчване на обвиняемите. При подаване на тъжбата на хартиен носител се представят толкова преписи, колкото са обвиняемите.“

_. В чл. 375 последното изречение се изменя така: „Делото се внася по реда на чл. 247, ал. 2“.

VIII. Допълнителни промени в други закони

Въвеждането на модерно и дигитализирано правосъдие налага промени и в някои паралелни закони.

Закон за адвокатурата

Предвид съществуващите разнопосочни схващания в практиката е необходимо изрично да се уреди правото на адвоката на е-достъп до делата в нова алинея на чл. 31. Необходимо е да се съобразят особеностите на този е-достъп (че е значително по-лесен и значително по-лесно е разпространяването на добитата информация), както и правилата на ОРЗД.

§ _. В Закона за адвокатурата (обн. ...) в чл. 31 се създава нова ал. 3 със следния текст:

„(3) Адвокатът и трайно установеният адвокат от Европейския съюз могат да упражняват правата по ал. 1 чрез автоматични средства по смисъла на чл. 2 от Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО след представяне на писмено съгласие или пълномощно от страна по делото или друго лице със законен интерес.“

Закон за „Държавен вестник“

Предложеното по-горе задължение за обнародване на тълкувателните актове налага и уреждане на реципрочно задължение на ДВ.

§ _. В Закона за „Държавен вестник“ (обн. ...) в чл. 4, ал. 1 се създава нова т. 13 както следва:

„13. тълкувателните решения и тълкувателните постановления на Върховния касационен съд и Върховния административен съд.“

Закон за електронните съобщения

Електронните съобщения са основен механизъм за провеждане на електронното правосъдие. Уредената с ГПК телефонограма предполага сигурно знание за имената на абоната, което налага извършване на справки при телефонните оператори. Такива съдът може да извършва и понастоящем на общо основание, но предвиждането на автоматизиран достъп ще намали разходите на време и ресурси и за органите на съдебната власт, и за операторите. Отделно, следва да се облекчи достъпът до данни на лица в непосредствена опасност, както и да се прецизира уредената в ЗЕС форма на някои съдебни актове.

§ . В Закона за електронните съобщения (обн. ...) се правят следните изменения и допълнения:

1. в чл. 249 се създава нова ал. 7 със следния текст:

„(7) Предприятията, предоставящи обществени междуличностни съобщителни услуги с номера, осигуряват на органите на съдебната власт и на досъдебното производство отдалечен достъп до базите данни относно телефонните номера, адресите и електронните пощи на потребителите и крайните ползватели, включително по прекратени договори и за минал период. Достъпът се предоставя безплатно чрез защитен канал с потребителски интерфейс по ред, определен с правила, приети от комисията след съгласуване с Висшия съдебен съвет и Висшия прокурорски съвет.“

2. В чл. 251^г, ал. 1 ЗЕС след думата „кодекс“ се поставя запетая и се добавя следният текст: „както и в случаите по чл. 38, ал. 3 от Закона за защита при бедствия“.

3. В чл. 251е

а) в ал. 3 думите „разпореждането за достъп по чл. 251г, ал. 1“ се заменят с „искането по чл. 251г¹, ал. 1“;

б) в ал. 6 думите „усъвършенстван електронен подпис, усъвършенстван електронен подпис, основан на квалифицирано удостоверение за електронни подписи, или“ се заличават.

Закон за енергетиката

Представянето по десетки хиляди дела на едни и същи общи условия е излишен разход на хартия за страните и на усилия по сканиране от съда. Страните следва да могат да се позоват на официално публикувани в интернет одобрени общи условия. (В тази връзка съобрази в частност предлаганата промяна в чл. 410, ал. 3 ГПК.) Не на последно място, това дава сигурност и на гражданите, че операторите не могат да им представят произволни варианти на общи условия.

§ 24. В Закона за енергетиката (обн. ...) в чл. 15 се създава нова ал. 4 със следния текст:

„(4) Комисията публикува в отделен раздел на интернет страницата си всички одобрени от нея общи условия, включително изменените и отменените, както и данни за влизането им в сила.“

Закон за наследството

Водените от съдилищата регистри следва да се цифровизират. Това се отнася и до книгата по Закона за наследството. Това ще даде възможност за онлайн достъп до публичните данни относно издаваните Европейски удостоверения за наследство.

§ _. В Закона за наследството (обн. ...) в чл. 49 се създава се нова ал. 3 със следния текст:

„(3) Книгата по ал. 1 е част от единната централизирана информационна система за съдилищата. Данните за наследодателите, за които е налице вписване, са публично достъпни през единния портал за електронно правосъдие и се изпращат служебно за отбелязване в имотния регистър“.

§ 118

При възприемане на предложенията ни относно електронните заповеди за изпълнение, обезпечителни заповеди и изпълнителни листове, съответните изменения трябва да влязат в сила в отлагателния срок по ЗИД-ГПК, обн. в ДВ 11/2023 г. Ако към приемане на ЗСВ този ЗИД не е влязъл в сила, следва да се уточни, че измененията в ГПК са спрямо вече изменените разпоредби.

С уважение:

Управителен съвет на Съюза на съдиите в България